

СВЯТОЧНЫ КАНЦЭРТ, ПРЫСВЕЧАНЫ ДНЮ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

БЕЛАРУСКІЯ АЛІМПІЙЦЫ
Наталля САЗАНОВІЧ:
«МАРА ЗАСТАЕЦА»

3 стар.

СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

3 стар.

Мікіта ГАРБАЧЭЎСКІ —
ПАЧЫНАЛЬНІК БЕЛАРУСКАЙ АРХІВІСТЫКІ

4 стар.

ЮБІЛЕЙ ПАЭТА

Анатоля СЕРБАНТОВІЧ:
«ІДУ ПАД НЕБА ПАРАСОН...»

4 стар.

ГАСЦЕЎНЯ

ПА ЖЫЦЦІ — РАЗАМ, У ТВОРЧАСЦІ — ПААСОБКУ

5 стар.

НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ

УСЛАВІМ ІМЯ БОЖАЕ

6 стар.

Анатоля КІРВЕЛЬ
«ЛЮБЧЫНЫ ПРЫГОДЫ»
(УРЫЎКІ З АПОВЕСЦІ)

7 стар.

ЖЫЦЦЕВЫЯ СЮЖЭТЫ

У. ЧАРНОЎ:
«Я — ВОЎК-АДЗІНОЧКА...»

8 стар.

КРЫЖАВАНКА

8 стар.

АГУЛЬНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

РАСПАЎСЮДЖВАЕЦЦА ў 48 КРАІНАХ

Голас Радзімы

4 ліпеня 2001 года

Цана 111 рублёў

№ 27 (2741)

E-mail: golas_radzimy@tut.by

Штотыднёвая газета для суайчыннікаў за межамі Беларусі

Выдаецца з 6 красавіка 1955 года

НАСУСТРАЧ ХХІ СТАГОДДЗЮ

У школах Беларусі прайшлі балі выпускнікоў. У сярэдняй школе № 181 Маскоўскага раёна сталіцы адзінаццаць класаў закончылі 120 ча-

лавек, сямёра з іх — з сярэбраным медалём, чацвёра — з залатым.

НА ЗДЫМКУ: выпускнікі 11 "А" класа традыцыйна су-

стракаюць святанак пасля выпускнога балю.

Фота
Аляксандра ДЗІДЗЕВІЧА,
БелТА.

З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫ

ЛЕС ПАТРАБУЕ ўВАГІ

Амаль трэцяя частка нашай краіны — лясы. Іх плошча складае каля 1 мільёна 630 гектараў. Нядаўна ў грамадскім прэс-цэнтры адбылася сустрэча журналістаў з галоўным ляснічым Мінскага вытворчага лесагаспадарчага аб'яднання Валянцінам КОШАЛЕМ.

В. Кошаль паведамаў, што на тэрыторыі Мінскага лясніцтва знаходзіцца 2 518 абходаў леснікоў. Адзін ляснік абслугоўвае каля 900 гектараў лесу.

Сярэдні ўзрост пасадак — 50 гадоў. Гэта і зразумела: зялёнае багацце Беларусі было вельмі пашкоджана падчас Вялікай Айчыннай вайны. Значны ўрон нанесла і аварыя на Чарнобыльскай АЭС.

— Заканчэнне на 2-й стар. —

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

Купалле

Гэта вяршыня лета, час, на які прыпадае найвялікшы росквіт прыроды.

У розных мясцовасцях свята мае свае назвы: Іван Цыбульнік, Іван Купала, Событка, Янава ноч.

У Купалля глыбокія язычніцкія карані з часоў, калі чалавек

імкнуўся жыць у гармоніі з прыродай. Таму Купалле прымеркавана да летняга сонцазвароту. Гэта свята раслін, вады і сонца. Святкавалася яно з 22 на 23 чэрвеня (у некаторых мясцовасцях так і засталася), але з увядзеннем грыгарыянскага календара перамясцілася на 6—7 ліпеня. Ды й нараджэнне святога Яна (Івана) прыпадае на 7 ліпеня. У выніку дасціпны Ян атрымаў прозвішча — Купала.

Лічылася, што ў гэты час травы набіраюць гаючыя сілы, таму ўжо ў другой палове першага дня бабулі-зельніцы і маладыя дзяўчаты ішлі ў лугі. Першыя — каб назбіраць зёлак на лекі, а другія — красак на купальскія вянкi і пагадаць на будучую долю.

Кветкі збіралі з розных палёў суседніх вёсак, бо так можна было залучыць да сябе жаніхоў: «Трыпутнік, трыпутнік, ты стаіш пры дарозе, бачыш старога і малага. Пакажы мне майго мілага!» Пры абходзе лугу спявалі адпаведныя песні: «Куды пойдзеце, мае сястрыцы?»

— Заканчэнне на 3-й стар. —

Малюнак Вячаслава ІГНАЦЕНКІ.

ДАРАГІЯ СУАЙЧЫННІКІ!

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь віншуе вас з галоўным святам нашай краіны — Днём Незалежнасці Рэспублікі Беларусь (Днём Рэспублікі). Гэтае свята адзначаецца ў светлы для Беларусі дзень — 3 ліпеня, калі наша сталіца была вызвалена ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Беларусь глыбока шануюць яго, захоўваюць памяць аб кожным жыхары Беларусі, які загінуў дзеля яе свабоды і росквіту.

Сёння Беларусь свабодная, адкрытая еўрапейская дзяржава са старажытнай гісторыяй і культурай, працавітым і дружалюбным народам, добрай перспектывай развіцця.

Ваша роля ў развіцці беларускага нацыянальна-культурнага руху ў сваёй краіне, умацаванні аўтарытэту Рэспублікі Беларусь, захаванні міру і згоды паміж народамі, што пражываюць побач, — відэавочная і бяспрэчная. Дзякуй вам за тое, што вы не парываеце сувязі з Бацькаўшчынай. Асаблівай удзячнасці заслугоўваюць ветэраны і ўдзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, якія прайшлі пераможнымі франтавымі шляхамі праз Беларусь.

Прыміце найлепшыя пажаданні моцнага здароўя, поспехаў у працы і асабістым жыцці!

«БЕГ МІРУ» — У БЕЛАРУСІ

Міжнародная факельная эстафета «Бег міру» праводзіцца з 1987 года і працягае па 45 краінах Еўропы, яе ўдзельнікі пераадолеюць 24 тысячы кіламетраў. 23 чэрвеня «Бег міру» прыйшоў у Беларусь, якая ганарыцца тым, што і яе жыхары прабягуць у складзе эстафеты па роднай краіне. Удзельнікам жа «Бегу міру» можа стаць кожны, незалежна ад узросту, трэніраванасці або нейкіх іншых якасцей, хто хоча далучыцца да факельнай эстафеты ў сваім горадзе або проста дакрануцца да факела з пажаданнямі міру і добра ўсёй планеце Зямля.

23 чэрвеня эстафета перасекла мяжу нашай краіны ў палове адзінаццатай раніцы, і ўжо праз паўгадзіны яе сустрэкалі ў Брэсце, адкуль у 15.20 бегуны накіраваліся спачатку ў Кобрын, а затым у Баранавічы. На наступны дзень на мяжы Мінска да калоны далучыліся мясцовыя

бегуны, якія прабеглі разам да плошчы Перамогі, дзе адбыўся невялікі мітынг, а затым экскурсія па горадзе-героі. 25 чэрвеня калона стартвала ў сталіцу Беларусі і праз Заслаўе, Маладзечна і Смалгонь выйшла да мяжы з Літвой, дзе яе сустрэлі ўжо літоўскія аматары марафонскага бегу. Гэта цудоўнае мерапрыемства, арганізаванае філосафам і міратворцам Шры Чынмоем, атрымала высокую ацэнку ва ўсім свеце. Нездарма ён удастоены ганаровага звання «Пілігрым міру» (яго таксама заслужылі папа Іаан Павел II, Міхаіл Гарбачоў і Маці Тэрэза) і медаля імя Нэру. Бо, калі людзі могуць разам бегчы ў міры, то яны змогуць разам і жыць у міры і гармоніі.

Юрый ВАЛОШЫН.

НА ЗДЫМКУ: удзельнікі эстафеты бягуць праз сталіцу Беларусі.

БелТА.

НАПЯРЭДАДНІ

МІЖНАРОДНАЯ ГРАМАДСКАЯ АРГАНІЗАЦЫЯ "ЗГУРТАВАННЕ БЕЛАРУСАЎ СВЕТУ "БАЦЬКАЎШЧЫНА" 5—6 ЛІПЕНЯ ПРАВОДЗІЦЬ ТРЭЦІ З'ЕЗД.

Канцэпцыя з'езда яшчэ ў пачатку года была даслана як замежным беларускім арганізацыям, так і дзяржаўным органам у Беларусі. МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" атрымала адпаведныя афіцыйныя адказы ад Нацыянальнага сходу (Палаты прадстаўнікоў, Савета Рэспублікі), у якіх утрымліваюцца пажаданні сканцэнтравана ўвагу на праблемах культуры, мовы, эканомікі і г. д., а таксама выкладзены просьбы даслаць заключныя дакументы з'езда для іх выкарыстання ў законатворчай дзейнасці.

Як паведаміла Управа "Бацькаўшчыны", аргкамітэт і рабочая

група па падрыхтоўцы з'езда чакаюць на Трэці з'езд дэлегатаў больш 80-ці беларускіх арганізацый з 23-х краін свету. На з'ездзе будуць падсумаваны набыткі і страты беларускага народа ў XX стагоддзі, перспектывы яго развіцця ў XXI, становішча і праблемы замежных беларусаў, іх узаемадзеянне з Бацькаўшчынай на дзяржаўным і грамадскім узроўнях. Управа заяўляе, што згуртаванне не дзеліць беларусаў на "паяльных" і "апазіцыйных" уладзе. Дэлегатамі з'езда будуць людзі розных сацыяльных і прафесійных станаў, розных канфесій, палітычных плыняў і грамадскіх арганізацый.

"ЗБС "Бацькаўшчына" лічыць сваёй задачай стварыць на з'ездзе атмасферу для аб'ектыўнага выказвання поглядаў, прапанов.

ФЭСТ У ДУДУТКАХ

Нядзюна ў рамках традыцыйнага маляўнічага "Фэсту старасвецкай культуры", які праходзіць у дні Купалля ў Дудутках, адбыўся першы рэспубліканскі конкурс "Залатая падкова", арганізаваны Беларускім саюзам народных майстроў.

З 15 удзельнікаў конкурсу, кожны з якіх па заслугах быў адзначаны журы, найбольшыя сімпатыі ў глядачоў і суддзяў заваяваў каваль з Гродна Юрый Круш. Ён прыцягнуў да сябе ўвагу не толькі тым, што прадэманстравваў цудоўныя прыёмы апрацоўкі чыгуну. Усіх заінтрыгавала, што ў час цырымоні падвяжвання вынікаў кіраўнік майстэрні кавалёў з Гродна Юрый Круш атрымаў не толькі беларускую ўзнагароду, але і дыплом II Міжнароднай выставы "Свет металу", што адбылася тыднем раней у Санкт-Пецярбургу.

Як вынікае з дыплама, гродзенскі каваль удастоены гэтай ўзнагароды за захаванне "традыцый народнай творчасці ў метале". Акрамя таго, Юрый Круш — пераможца яшчэ аднаго аб'яўленага ў Пецярбургу конкурсу — на лепшую паштовую скрыню для "Добрага сабакі". Размова ідзе пра любіміцу пецярбургскай дзятвы — металічную скульптуру Добрага сабакі, устаноўленую ў адным з двароў на Малой Садовай каля Манежнай плошчы Санкт-Пецярбурга. Сюды піццёрскія дзеці прыходзяць падзяліцца з Добрым сабакам сваімі радасцямі і турботамі, пра якія пішучы ў пасланніях на сценах прылеглых дамоў.

Вера ПОЛА.

НА ЗДЫМКУ: Аляксандр ДУБІНА з сынам Дзянісам прыехалі на конкурс з Глыбокага.

БелТА.

СИТУАЦЫЯ

Неяк позна вечарам у адной з кватэр Маскоўскага раёна Мінска раздаўся тэлефонны званок.

— У паштовай скрынцы для вас нешта ёсць, — паведаміў мужчынскі голас.

Галава сям'і адрозу накіраваўся па пошту. У скрынцы сапраўды быў пакет, а ў ім

відэакасета і запіска. Усяго некалькі радкоў: "Калі вы хочаце ўбачыць свайго сына вазьміце 30 тысяч долараў... павінны будзеце сесці ў поезд... за вамі будзе сачыць наш чалавек..." Радкі наплылі перад вачамі. Мужчына яшчэ раз заглянуў у пакет і знайшоў там білет да Асіповічэй...

Чатырнаццацігадовы Андрэй лічыў сябе чалавекам самастойным. Бацькам гэта нават падабалася, і яму шмат чаго сыходзіла з рук. Ён мог паехаць да дарослага брата на некалькі дзён і нават не папярэдзіць дамавініх. У хлопчыка нібыта была свая справа. Спачатку ён перапрадаваў кампакт-дыскі, потым дэтэлі да камп'ютэраў. Часам юны бізнесмен разам з кампаньёнамі старэйшага ўзросту нават ездзіў па тавар у Маскву. Тлумачыць бацькам, адкуль бяруцца грошы на кішэжныя расходы, было нескладана — зарабіў. Яму верылі. Але ў апошні час юнак усё часцей некуды прападаў і на пытанні адказваў: "Быў у сяброў".

Запіска, знойдзеная ў паштовай скрынцы, здавалася жартам. Але, калі паглядзець відэакасету, паверылі, што сыну сапраўды пагражае небяспека.

...Свет пражэктара выхапіў з цемры худую постаць сына, звязанага па руках і нагах. Ён сядзіць на зямлі ў нейкім хляве ці падвале. У кадры раз-пораз з'яўляецца нага мучыцеля, які б'е гаротнага і патрабуе, каб той паглядзеў у камеру.

— Папа, забяры мяне адсюль, — жаласліва просіць з экрана Андрэй. — Папа, я прыехаў у Маскву, узяў трохі тваіх грошай, хацеў адкрыць тут сваю справу, яны мяне забралі, я ім даў твае тэлефоны... Папа, забяры мяне...

Хто такія "яны", дзе ўсё гэта адбываецца і што цяпер рабіць, было незразумела. Сын у бядзе, яго трэба ратаваць. І насуперак патрабаванням вымагацеляў бацька пазваніў у міліцыю.

Дзяжурны нарад Маскоўскага РАУС Мінска і супрацоўнікі Камітэта па барацьбе з арганізаванай злачыннасцю і карупцыяй прыбылі праз некалькі хвілін. Высветлілася, што з дому прапала буйная сума — некалькі тысяч долараў. Практычна адрозу ў сшычкаў нарадзіліся сумненні: ці не сам малы ўсё гэта прыдумав? А калі так, ці не стаіць за ім нехта старэйшы і вопытны? Падлетак быў экстранна аб'яўлены ў вышук. Аператыўнікі сталі вызначаць кола яго зносін.

Інфармацыю збіралі па крупніках. Чым выразней акрэслівалася таямнічая і рамантычная фігура "рыцара без страху і папроку", тым мацнейшымі рабіліся першапачатковыя падозрэнні. "Круты" хлопец, у якога заўсёды былі грошы. Шчодрый і велікадушны... Раз'язджаў на ўласным дарагім аўтамабілі (не сам, канешне, — з вадзіцелем), абедаў у дарагіх рэстаранах, ледзь не кожны дзень — вечарыны з сябрамі і

«САМ САБЕ РЭЖЫСЁР...»

дзяўчатамі ў добрай бані, не гавораць ўжо пра тое, што ў "Мак-Дональдсе" яго кампанія была ў ліку пастаянных наведвальнікаў. Плаціў за ўсіх Андрэй.

Пра паходжанне сродкаў знаёмыя і сябры гаварылі рознае. Адно былі перакананы, што ў яго ёсць свае "гандлёвыя кропкі" ў Мінску, другія гаварылі пра нейкі магазін у Маскве, трэція сцвярджалі, што ён не апошняя фігура ў злачынным свеце...

У працэсе аператыўна-вышукных мерапрыемстваў высветлілася, што хлопец часта здымаў кватэры "на суткі". На адной з іх "запложнік" і быў "вылічаны". Яго затрымалі ранняй. Супраціўлення міліцыянерам ён не аказаў, а быў да смерці напалоханы і паспужаны.

Аказалася, што да бацькоўскіх накупленняў, мяркуючы па ўсім, немалы, ён стаў прыкладвацца яшчэ ў мінулым годзе. Спачатку браў патрохі — сотню другую долараў. На забавы. Потым патрэбнасці ўзраслі, перастаў размяняцца на дробязі... Вось і ўвесь сакрэт яго добрабыту.

Сума, якую, па прыблізных падліках, спусціў за некалькі месяцаў падлетак, значная. І калі ўжо не было дзе браць грошай, ён захваляваўся. Тут у яго і з'явіўся план: выцягнуць грошы ў роднага бацькі. Відэазапіс быў зроблены ў падвале суседняга дома. Знаёмыя дапамаглі. Яны, праўда, думалі, што здымкі робяцца для

тэлепраграмы "Сам сабе рэжысёр". Атрымаліся пераканаўчыя кадры. Схему выкупу Андрэй узяў у дэтэктыўных кніжках. Усё прадумаў да дробязей: бацька павінен быў сесці на поезд, згодна з купленым білетам. Праз 20 хвілін пасля адпраўлення да яго падышоў бы чалавек з запіскай, у якой указвалася б месца, дзе трэба выкінуць праз акно пакет з грашыма. У цемры бацька не змог бы разгледзець роднае дзі-

ця. Так-так, "запложнік" сам хацеў прыйсці па выкуп. Не мог жа ён даверыць такую адказную справу некаму.

Аператыўнік, які займаўся гэтай справай, пацікавіўся, ці збіраўся хлопец калі-небудзь вярнуцца дамоў.

— Ну, куды б я дзеўся, — філасофскі адказаў падлетак. — Якая розніца: з міліцыяй ці сам. Лепей бы, канешне, сам...

Напярэдадні сустрэчы з бацькамі, якія павінны былі па яго прыйсці, Андрэй хваляваўся. Але не ад раскаяння, хутчэй ад непрыемных турбот. Момент аказаўся сапраўды не з лёгкіх: маці плакала, бацька быў расстроены і вельмі незадаволены, але стрыманы.

Заявы пра крадзеж бацькі, канешне ж, не пісалі. Ды і хто б на іх месцы здаў роднае дзіця ў турму?

Па меркаванні юрыста, дзеянні падлетка падпадаюць пад 209 артыкул Крымінальнага кодэксу — махлярства ў асоба буйных памерах. Але адказнасць за махлярства наступае нас толькі з 16 гадоў. Так што падлетак выйшаў, як гавораць, "сухім з вады".

Дарэчы, амаль усе, з кім быў знаёмы Андрэй, думалі, што яму шаснаццаць гадоў. Калі б не хударлявасць, яго можна было прыняць і за 18-гадовага. Але, дзіця па ўзросту, разважаў ён, як дарослы прайдзісвет.

Любоў МУРЫЛЁВА.

3 ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

ЛЕС ПАТРАБУЕ ЎВАГІ

— Пачатак на 1-й стар. —

Запас хвойных дрэў, прыдатных для выкарыстання ў прамысловасці, яшчэ некалькі градоў таму складаў на Беларусі каля 2 працэнтаў ад агульнай колькасці. Цяпер жа лічба павялічылася да 6 працэнтаў.

Галоўная бяда лесу — пажары. У гэтым сэнсе паказальным з'яўляецца 1984 год. Выгарэла 3 000 гектараў пасадак у Калінкавіцкім лясніцтве. А ў 1992 годзе адбылося больш за паўтары тысячы ўзгаранняў, у выніку чаго згублена каля 4 000 гектараў лесу. Валянцін Кошаль лічыць, што на той час на Беларусі не былі падрыхтаваны да такой надзвычайнай сітуацыі. У мінулыя два гады колькасць пажараў значна зменшылася. Страты былі каля 200 гектараў. Вельмі прыкра, што асноўная прычына ўзгаранняў — не стыхія (маланка), а небяспечныя паводзіны людзей у лесе. Маюцца на ўвазе не толькі непатушаныя вогнішчы і акуркі цыгарэт. Пажар можа выклікаць нават шкляная ці поліэтыленавая бутэлька. Узгаранне адбываецца ад прапаўнення ў ёй сонечных промняў.

Калі будзе даказана, што чалавек вінаваты ва ўзнікненні пажару ў лесе, яму прыйдзецца заплаціць значны штраф. У суму ўвойдзе таварны кошт лесу, кошт расчысткі тэрыторыі пасля пажару, кошт новых пасадак і тушэння. Таксама прадугледжана крымінальная адказнасць у выпадку, калі сума ўрону перавышае мінімальную заробатную плату больш чым у 250 разоў.

Для тушэння пажараў у кожным лясніцтве ёсць некалькі пажарных станцый, абсталяваных неабходным інвентаром. Але галоўнае — своечасовае выяўленне пажару, што дазваляе пакліваць узгаранне. Выкарыстоўваюцца радыёфікаваныя пажарныя вышкі. У Мінскай вобласці вядзецца таксама авіяпатруляванне, ажыццяўляецца абход тэрыторыі. Дзеля гэтай мэты ў пажаранебяспечных раёнах загадзя робяцца земляныя равы.

Паколькі пажары ўзнікаюць менавіта там, дзе часцей за ўсё адпачываюць людзі, у тых месцах у лесе ставяцца шлагбаумы, абсталёўваюцца пляцоўкі адпачынку. Валянцін Кошаль падкрэсліў, што лес — багацце ўсіх беларусаў. Аднак яшчэ рана гаварыць пра цывілізаваныя адносіны да яго ў нашай краіне. Напрыклад, у сталіцы падчас суботніка было зафіксавана больш за 100 выпадкаў вывазу смецця на аўтатранспарце з горада ў лес.

Калі падпальванне — як правіла, выпадковасць, то браканьерства заўсёды наўмыснае. Летась зафіксавана 252 выпадкі незаконнага палявання, сярод якіх два — на буйную рагатую жывёлу. Была нават заведзена крымінальная справа за забойства пся. Дарэчы, ліцэнзія на яго адстрэл каштуе каля 200 тысяч рублёў (прыблізна 150 долараў ЗША). Паколькі колькасць гэтай жывёлы ў беларускіх лясках павялічваецца, сёлета быў дадзены дазвол на адстрэл 17 ласёў.

На заканчэнне размовы Валянцін Кошаль падкрэсліў, што ўсе дары лесу трэба правяраць на наяўнасць радыенуклідаў. А паляўнічыя трафеі — на шаленства жывёл.

Алена СПАСЮК.

Фота Віктара СТАВЕРА.

АБ'ЯВА

Шукаю родных у Канадзе!

Ад'ехаў ГАНЬКО Іосіф з жонкай і дзецьмі. Адклікніцеся! РБ, 222310, Мінская вобласць, г. Маладзечна, вуліца Валынца, 6, 22. Тэл. 01773 73716. Макошка М. Г.

ДЫПКУР'ЕР

ПРЫСВЕЧАНА ДНЮ НЕЗАЛЕЖНАСЦІ

23 чэрвеня 2001 года ў горадзе Ашдоде, які з'яўляецца найбуйнейшым цэнтрам пражывання ў Ізраілі выхадцаў з краін былога Саветаў Саюза, адбыўся святочны канцэрт, прысвечаны Дню Незалежнасці Рэспублікі Беларусь. Мерапрыемства праводзілася ў краіне ўпершыню. Арганізатарамі святочнага канцэрта выступілі пасольства Рэспублікі Беларусь у Дзяржаве Ізраіль і Міжнародны цэнтр культурных сувязей "Ізраіль — Беларусь".

Канцэрт пачаўся пры поўнай залы ў гарадскім Доме культуры, дзе прысутнічала каля 500 чалавек, сярод якіх былі прадстаўнікі пасольстваў краін СНД, журналісты, кіраўнікі Аб'яднання выхадцаў з Беларусі ў Ізраілі. У пачатку канцэрта з прамовай выступілі мэр горада Ашдода М. Цількер, Надзвычайны і Паўнамоцны Па-

сол Рэспублікі Беларусь у Дзяржаве Ізраіль Г. Лавіцкі і дырэктар Міжнароднага цэнтра культурных сувязей "Беларусь — Ізраіль" А. Крумер. Кіраўнік муніцыпалітэта павіншаваў супрацоўнікаў пасольства і выхадцаў з Беларусі, якія прысутнічалі ў зале, з дзяржаўным святам Рэспублікі Беларусь.

Па запрашэнні муніцыпалітэта Ашдода і Аб'яднання выхадцаў з Беларусі ў Ізраілі ў канцэрте прымалі ўдзел дзве маладыя таленавітыя беларускія спявачкі Паліна Казлова і Таццяна Матусевіч, чые выступленні асабліва захапілі публіку.

Па заканчэнні канцэрта ў фойе Дома культуры адбылася прэзентацыя карцін беларускага мастака-сюррэаліста, сябра Саюза мастакоў Рэспублікі Беларусь Віктара Лагоўскага.

Прэс-служба МЗС.

ЗАХАВАЙ ТРАДЫЦЫЮ

(Пачатак на 1-й стар.)

КУПАЛЛЕ

"Пойдем, пойдем лугам...", "Шла купальчэка..."

Калі дзяўчаты вярталіся дадому і па дарозе трапляўся статак, вешалі вяночкі на рогі кароў, каб асцерагчы іх ад нячыстай сілы.

Купальская ноч лічылася часам актыўнасці ведзьмакоў. Таму, каб яны не нашкодзілі ў гаспадарцы, пад бэлькі пуні затыкалі палыні і крапіву. А карову, якая прыйшла з пашы, абмахваў крапіўным венікам. Малако, што надалі, нельга было пакідаць без накрывкі, каб не выпіла ведзьма.

А на Івана Купала
Ведзьма зялле капала.
Не так зялле, як пятрушку,
Возьме чорт яе душку...

Каб перашкодзіць нячысцікам сабрацца ўначы для балю (у лесе, на ўзвышшы, звычайна на Лысай гары), моладзь абіралі для правядзення Купалля менавіта такое месца і абавязкова ля ракі ці возера.

Адвечоркам хлопцы і дзяўчаты збіраліся разам і накіроўваліся да вызначанага месца. Ідучы па вёсцы, дзяўчаты закідвалі вяночкі на дахі дамоў, дзе жылі нежаныя хлопцы, і спявалі абразлівыя песні. Хлопцы збіралі старыя рэчы і рыззе, каб спаліць іх у купальскім вогнішчы: "Згары, старое, вярніся, новае".

Вогнішчаў раскладвалі некалькі, але абавязкова над адным мацавалі слуп з колам наверху, упрыгожаным плевцам з травы і кветак. Падабенства кола з яго спіцамі на сонца падкрэслівала сутнасць купальскага абраду: агнямі і замовамі прагнаць нячыстую сілу, запаліць купальскую ноч, дачакацца новага ўзыходу сонца. Скокі праз агонь, кіданне праз яго вяночкі, магічныя кругі, танцы і карагоды неслі ў сабе сэнс ачышчэння ад грахоў, злых чараў і хваробы.

У некаторых рэгіёнах Беларусі на купальскім вогнішчы спалілі

"ведзьму". Вось як апавядаюць жыхаркі вёскі Міпашэвічы Лельчыцкага раёна Гомельскай вобласці: "Збяромся пяць-шэсць дзяўчат. Пойдем, надзіром канпель, звязам тыя ніткі і зробім ляльку тое "ведзьмы". Абвядзем вакол вогнішча і тады кідаем яе ў агонь".

Купальская ноч — дагістарычная форма шлюбных звязкаў. Адсюль жа ідзе звычай абіраць на свяце Купалінку і Купаліша — дзея з элементамі шлюбнага абраду. Гэта больш позняе напаставанне, і яно выконваецца не ўсюды. У купальскіх песнях жа пераважаюць шлюбныя матывы:

Купала на Івана!
А на Івана ў вароціках
Пара коней запражоных.
Толькі сесці паехаці
За рэчаньку, па дзеваньку...

Купаллялё, на сенажаці
мядуначка, купаллялё!
Купаллялё, там кукавала
зязюлечка, купаллялё!
Купаллялё, Янка Марысю
хоча ўзяці, купаллялё!
Купаллялё, не буду браці —
не ўмее жаці, купаллялё!

Закаханыя хлопец з дзяўчынай у купальскую ноч павінны быць разам, каб іх не разлучыла нячыстая сіла. А калі будучы скажыць праз агонь, то абавязкова ў пары. Іх вяночкі, пущаныя на ваду, не павінны рызыціся на плыні. Папараць-кветку, кветку шчасця, шукаць трэба разам.

Заканчалася купальская ноч пусканнем вяночкі па вадзе і гаданнем на суджанага.

Дрэзнай прыкметай лічылася, калі вянок патануў або закружыўся ў віры.

Хлопцы ў гэты час імкнуліся вылавіць дзявочыя вяночкі, бо разам з вянком можна было набыць прыязнасць дзяўчыны. Вянок трэба было захоўваць да наступнага Купалля.

Досвіткам вяночкі з агнямі замацаваных на іх свечак уяўляюць сабой незабыўную эмацыянальную карціну.

Апошні акорд Купалля — узыход сонца. Кажуць, яно ў гэты час грае на небасхіле і дзеліцца на тры асобныя. Дрэвы пачынаюць размаўляць і пераходзіць з месца на месца.

Раса ў гэты час набывае гаючую сілу: здымае хваробы, у дзяўчат выбельвае твары, а хлопцам надае моцы. Такую ж сілу мае вада ў рацэ і возеры.

Дзіўная, поўная містыкі і каханых купальская ноч! Многіх творцаў натхніла яна на стварэнне вышародных лірычных твораў — вершаў і песень, бо само Купалле нясе ў сабе векавую паэтыку — мару чалавека аб шчасці.

Віктар МАЦЮШЭНКА,
Мікола КОТАУ.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

БЕЛАРУСКІЯ АЛІМПІЙЦЫ

Нарадзілася 15.08.1973 года. Рост — 178 сантыметраў, вага — 68 кілаграмаў. Заслужаны майстар спорту, чэмпіёнка свету 1992 года сярод юніёрак; пераможца Кубка Еўропы 1995 (у камандзе) і 1996 гадоў; бронзавы прызёр чэмпіянату Еўропы 1998 года; сярэбраны прызёр Алімпійскіх гульняў 1996 года і бронзавы — 2000 года.

Наталля САЗАНОВІЧ:

«МАРА ЗАСТАЕЦА...»

Тое, што здзейсніла Наталля Сазановіч, без сумнення, амаль падзвіг. Праз чатырнаццаць месяцаў пасля нараджэння дзіцяці прыняць удзел у Алімпійскіх гульнях і, што самае важнае, заваяваць на іх медаль — такое пад сілу толькі самым моцным жанчынам.

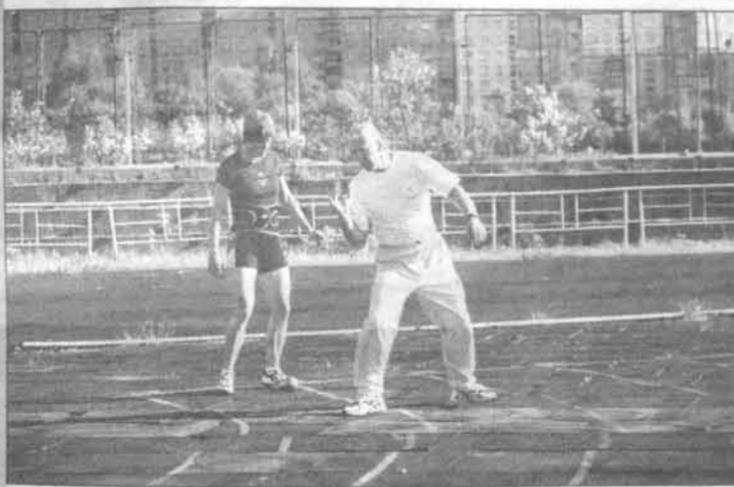
Н. Сазановіч:

— Нарадзілася я ў Баранавічах, пазней пераехала з бацькамі ў Гомель. Са спортам пазнаёмілася праз плаванне. Спрабавала сябе і ў валеболье, і ў фехтаванні, але хапала мяне толькі на адно-два заняткі, і я спынілася на лёгкай атлетыцы,

нешта. Зрабілі тэст — дык яна ж цяжарная! Пасядзелі, падумалі і вырашылі: трэба раджаць. Медалі, канешне, добра, але мацярынства яны не замяняць. Распісаў ёй на паперы ўвесь цыкл аднаўлення, і паехала Наташа дадому.

Н. Сазановіч:

— Я замужам ужо пяць гадоў і стаўлю на першы план сям'ю. Так што 29 ліпеня 1999 года з'явілася Юлечка. Калі ёй споўнілася паўтара месяца, я стала хадзіць у басейн: аднаўляла эластычнасць мышцаў, іх структуру, рыхтавала сардэчна-сасудзістую сістэму. Месца плавала, а калі дзіцяці споўнілася тры месяцы, са слязамі пае-

куды ўжо даўно запрашалі Тамара Дзімітрыеўна і Міхаіл Уладзіміравіч Канаплёвы. З 1984 года пачала трэнервацца пад іх кіраўніцтвам, і ў 1996-м мы дайшлі да сярэбранага медала на Алімпійскіх гульнях у Атланце. Але, відаць, парадкам сталіміся адзін ад аднаго, бо Тамара Дзімітрыеўна, пры ўсім яе станоўчым якасцях, не заўважыла таго моманту, калі дзіўчынка стала дарослай, і пачала сама ўжо ў нечым разбірацца. Перад Гульнямі ў Атланце я некалькі разоў карысталася парадамі трэнера па мнагабор'ю Паўла Хмяляяненна, які працаваў у Беларусі да свайго ад'езду ў Фінляндыю, ён жа сачыў за мною і ў Атланце. І я вырашыла далей працаваць з ім...

П. Хмяляянен:

— Яна прапаноўвала разам працаваць яшчэ пасля Атланты, дзе я ёй крышку дапамог, але я адмаўляўся, гаварыў, што трэба вырашаць праблемы са сваімі трэнерамі. Калі ж ў 1998-м, пасля чэмпіянату Еўропы, яна зноў падышла і заявіла, што ўжо не працуе з Канаплёвай, я завагаўся: вельмі ж вялікі патэнцыял бачыў у гэтай спартсменцы. Але... адмовіўся. А пазней мне патэлефанаваў прэзідэнт федэрацыі лёгкай атлетыкі Беларусі Аляксандр Рудскі: або ты бярэшся, або яна зусім пакідае спорт! Тут, як гаворыцца, дзецца не было куды. І ў лістападзе 1998 года Наташа прыехала да мяне на трэнераваны збор у Фінляндыю. Тыдзень адпрацавалі, а потым гляджу: цяжкаявата

хала на першы збор у Фінляндыю. Канешне, дома ўжо крыж бегала, але збор — гэта ўсё ж такі збор. Муж і яго сястра Таня, як маглі, супакойвалі мяне: маўляў, з Юляй будзе ўсё ў парадку, але...

П. Хмяляянен:

— Пачалі патроху аднаўляцца на працягу двух месяцаў, а потым яна прызналася, што вельмі смуткуе па дому. Я зноў распісаў ёй усе трэнеруючкі, а праз месяц ужо прыехаў да Наташы ў Гомель, дзе пачаўся новы збор. Так і правялі час да Алімпіяды: 20 дзён разам — 10 асобна. Але Наташа заставалася пад пастаянным кантролем, і вынікі хутка сталі бачнымі. Літаральна праз паўгода яна прыняла першы афіцыйны старт у Гецісе і набрала 6230 ачкоў — зусім надрэзна. Тады ўпершыню з'явілася думка рыхтавацца непасрэдна да Сіднея.

Н. Сазановіч:

— Перад першым відам

(бар'ерным бегам) самаадчуванне было жудаснае — наогул нічога не магла зрабіць. Да гэтай пары не зразумею: або не акліматызавалася, або проста "не папала", але нават у размінцы бегчы "бар'еры" не маглі. Калі пачаліся скачкі ў вышыню, быццам крыху адышла, стала лягчэй... А потым, як заўсёды, уцягнулася ў мнагабор'е і пачала адпрацоўваць від за відам.

Зрэшты, не лічу выступленне "правальным", мой вынік у сезоне быў ледзь не пятнаццатым, а дзяўчаты, наадварот, прыехалі ў Сідней з такімі вялікімі сумамаі ачкоў. Так што ёсць у жыцці шчасце. Але, калі пляцела ў самалеце назад, на душы было неспакойна: чатыры ж ачкі Алене Прохаравай прайграла, а маглі і першай быць. Але, кажучы, пасля бойкі кулакамі не размахваюць.

Іх сустракалі з кветкамі і шампанскім, пачаліся прыёмы і ўрачыстасці, а яна рвалася дадому да дачкі і мужа, які ў значнай меры быў "саўтарама" дасягнення: рабіў ўсё, каб "палавінка" думала толькі пра вынік: узяў на сябе клопаты аб дзіцяці, да якога ўставаў ноччу, нават калі Наташа была побач, хатнія клопаты, хаця для гэтага прыйшлося пакінуць працу.

П. Хмяляянен:

— Калі шчыра, нам не хапіла літаральна двух месяцаў, каб зрабіць яе такой, якой яна магла быць. Але дзяўчына таленавітая, шкада, калі б рассталася са спортам раней часу. Бяда толькі: перашкоджаюць старыя траўмы. Так што ў гэтым годзе мы яшчэ выступаем, а ў наступным Наташа будзе адпачываць ад стартаў, але шмат працаваць над паляпшэннем тэхнікі ў асобных відах, перш за ўсё ў спрынтарскім бегу.

Так, зараз Наталля займаецца руціннай працай: павышэннем агульнай фізічнай падрыхтоўкі, кіданнем кап'я... І ўсё гэта асіярожна, каб не разварэдзіць старыя траўмы. Але калі мы загаварылі пра Афіны, у яе вачах успыхнуў той агеньчык, які можна ўбачыць у сапраўдных байцоў, гатовых ісці да п'едэсталу праз боль і нечалавечую стомленасць, праз "не магу".

Н. Сазановіч:

— А што, можна і пазмагацца. Многае яшчэ пакажа сёлетні чэмпіят свету. Але, шчыра кажучы, мара пра поўны камплект алімпійскіх узнагарод застаецца. Даб'юся гэтага і буду ведаць: жыццё пражыла не дарма.

Юрый ВАЛОШЫН.

НА ЗДЫМКАХ: Наталля САЗАНОВІЧ; на трэнеруючы з Паўлам ХМЯЛЯЯНЕНАМ; добры настрой.

Фота Сяргея ДЗЕНІСЕНКІ.

ЮБІЛЕЙ ПАЗТА

Анатолий СЕРБАНТОВИЧ: «ІДУ ПАД НЕБА ПАРАСОН...»

...Пра людзей таленавітых пісаць цяжка. Тым больш, пра паэтаў. Калі ж творца, як кажуць, сэрцам і душою лірык, гаварыць пра ягоную творчасць, здавалася б, увогуле немагчыма. Відаць, таму, што яе, лірыку, можна адчуваць, а выкласці ўражанні на паперу — гэта ўжо справа розуму... Менавіта такім паэтам быў (і ёсць!) Анатолий Сербантовіч. Ён не пражыў і трыццаці гадоў, пісаў увогуле толькі каля дзесяці, але здолеў пакінуць такія шчыліва-душэўныя вершы, што міжволі наведвае думка: "Бог таксама любіць людзей шчырых, — таму, можа, і забірае іх ад нас так рана". Сёлета Анатолю Сербантовічу споўнілася 60. Уявіце сабе: колькі б за гэтыя вырасленыя жорсткім лёсам 30 год было б напісана!

Ужо першым сваім зборнікам "Азбука", што пабачыў свет дзякуючы выдавецтву "Беларусь" у 1966 годзе, Анатолий Сербантовіч засведчыў сваё памкненне да вершаскладання спакойнага, а не крыклівага, пафіласофска асэнсаванага, а не проста назіральнага. Выпад тут напрошваецца адзіны: такія вершы мог напісаць толькі чалавек, сэрца якога па-сапраўдному балела — за маці, сяброў, каханую, суайчыннікаў, за Радзіму ўвогуле... Гісторыя сусветнай пазіі ўжо даўно зацвердзіла адну, ці не адзіную, пазытыўную ісціну: у стагоддзях застаюцца пераважна тыя творы, у якіх за мілагучнасцю і наіўнай, на першы погляд,

прастатаю схавана нейкая сапраўдная таямніца і мудрасць жыцця. Іншымі словамі, калі твор перачытваецца, адкрывае чытачу кожным разам нешта новае, — гэты твор будзе жыць.

Прачытаўшы "Азбуку", разумееш: з першых крокаў паэт добра, правільна, трывала намацаў тую танюсенькую нітку, якая яднае творцу з цэлым сусветам... Гэтага дасягнуць — цяжка. Тым больш, тое падаецца неверагодным, калі прыгадаць паэтавы ўзрост: вершы першай кніжкі пісаліся ў 1961—1965 гадах, калі Анатолю было 20—24 гады.

У 1968-м выйшаў ягоны другі зборнік — "Міннае поле". А праз два гады паэта не стала. Яшчэ праз год убачыла свет трэцяя, пасмяротная кніга — "Пярсцёнак"...

Пра творчасць Анатоля Сербантовіча можна казаць доўга і шмат. Але ці варта гэта — казаць? Можна проста пачытаць вершы. Што ж тычыцца заўчаснай смерці... Са слоў пісьменніка Генрыха Далідовіча, падчас Вялікай Айчыннай вайны акупант-фашыст ударыў трохгадовага хлопчыка нечым нахшталь дубінкі па галаве... Гэтая траўма, відаць, і забрала яго ад нас праз 26 год. Ён жа так пакутаваў на галаўныя болі!.. У 1945-м Анатолю Сербантовічу было чатыры. Праз 25 год ягоная "вайна" скончылася — "даваяваў"...

Алесь МЯСНІКОЎ.

Горы — сінія,
Неба — сіняе,
Чайкі крыламі хвалі косяць...

Вочы сплюшчу —
Лясы аб'інелі,
Распусціла мяцеліца косы;

Ля дарогі сумёты — аблокамі.
А вятры ўсё снягі змятаюць,
З даху, быццам з гары высокае,
У вушанках малыцы злітаюць;

Ходзяць сцэжкамі статкі ласіныя
І глядзяць на сукі,

дзе калісьці
На танклявых дрыготкіх асінах
Біла крыламі лісце;

На куп'і, нібы кроў, журавіны,
У сумётах сумуе восень...

Горы — сінія,
Неба — сіняе,
Чайкі крыламі хвалі косяць.

***

Упаду,
Упаду
На лугу ці палетку
І вясной узыду
Самай простаю кветкай.

Будуць зоры цвісці,
Будуць пець за гарою,
Будуць людзі ісці
Ля мяне,
Нада мною.

Пырсиць росаў дажджы
На чарнявых і русых,
Хтось ка мне падб'яжыць,
Возьме ў цёплыя рукі.

І мяне, у расе,
Покуль плавіцца ранак,
Панясе,
Паднясе
Сарамлівай каханай.

Салавей прапаяе
Урачыстыя гімны.
У руках у яе
Я завяну,
Загіну...

САБАКА

Усё жыццё сабака каля ганка
На ланцугу хадзіў уздоўж сцяны.
Сабака на сваіх не гаўкаў
І не хапаў зубамі за штаны.

Глядзеў ён недаверліва і злосна —
Ці падаў снег, ці хлюпала вада.
Кавалкам хлеба, а парою косткай
Яго ўзнагароджаў гаспадар.

І ўсё ж туды,
дзе ланцугом ён чыркаў
Па дроце, як нібыта да свайго,
Падбегла незнаёмая дзяўчынка
І абняла, прыціхлага, яго.

І мы замоўклі у хвіліну тую:
Скрануцца з месца не хапіла сіл.
Але сабака не ўкусіў малую,
Упершыню за век свой не ўкусіў.

Стаяў ён, ускудлачаны, пануры.
Ён высунуў язык, што перасох.
І вочы затуманеныя жмурыў,
І слёзы

цяжка падалі ў пясок.

***

Зноў Шапэн... І сасоннік ускраін...
Толькі смерць я не так уявіў:
Мы, па-мойму, усе згараем
На чырвоным кастры крыві.

Дол глыбокі пажарам асушым,
Белым полымем мы згарым.
Быццам воблакі, нашы душы
Загайдаюцца угары.

І адтуль на далёкія былі
Глянем мы — і сляза набяжыць:
Вельмі многае мы рабілі,
Што не трэба было рабіць...

Мы памылкі свае пазнаем.
Каб людзей папярэдзіць, мы
Ім маланкамі замахаем
І пагрозна ўгары загрымім.

***

Даўно не чуў я шоплах лісця.
З свайго сцяла, дзе граць і снег,
Як і другія, я калісьці,
Як палахлівы заяц, збег.

І як у казцы — дзіўнай самай, —
Заўсёды зблізку і здалёк
Ляцеў на яркія рэкламы
Так, як на лямпу матылёк.

І з кожным днём, і з кожным годам,
Каб верным быць любому дню,
Мяняў сябе я так, як мода
Штанін мяняе шырыню.

Затым адчуў — спярша памалу, —
Што цягнуць дрэвы і трава.
А ў сэрцы нешта прарастала
І ўжо шумела, як ліства.

І вось — сяло! Мая калыска!
І першы крок, і першы сон,
Дзе ветракі, як абеліскі,
Стаяць на варце даўніх дзён.

А дзень мінуў — мяне агулам
(Чаму — яшчэ не знаю сам),
Як на канаце, пацягнула
Да паркаў, вуліц і рэклам...

Я зразумеў, што я зялёны,
Як адарваны ветрам ліст,
Паміж зямлёй і пыльнай кронай
На ўсё жыццё сваё павіс.

Малюнак В. ПІНАЦЕНКІ.

СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

Усе гэтыя абставіны, а таксама чыста асабісты і дзелавыя якасці М. Гарбачэўскага садзейнічалі таму, што ён быў "адзіным рэальным супрацоўнікам" створанай 17 красавіка 1864 года для выдання дакументальных крыніц Віленскай археографічнай камісіі. Менавіта на ім у першыя гады існавання гэтай установы трымалася ўся праца. Дарэчы, адзінаццацігадовага М. Гарбачэўскага адзначалі, што М. Гарбачэўскі быў найбольш "карысным работнікам за першыя 15 год існавання камісіі".

Заслугі М. Гарбачэўскага ў галіне архіўістыкі і археографіі былі сапраўды вельмі высокія. Іх можна падзяліць на дасягненні вучонага архівіста-практыка, уласна навуковыя дасягненні даследчыка, вынікі працы вучонага-здзітара і выдаўца, а таксама вучонага-настаўніка, які стварыў сваю навуковую школу архіўістыкі і археографіі. Як лічыў знаўца гісторыі беларускага крыніцазнаўства М. Улашчык, "вельмі важная праца, зробленая Гарбачэўскім у архіве, заключалася ў складзе каталога актавых кніг, ва ўступе да якога Гарбачэўскі паказаў, якія суды існавалі ў Вялікім княстве Літоўскім, іх функцыі і як вялося ў іх справаводства, чым аблягчы працу ўсіх наступных супрацоўнікаў як самога архіва, так і членаў камісіі. Веданне архіўных матэрыялаў дало магчымасць камісіі хутка ўкамплектаваць першыя тамы Актаў, а зробленую раней Гарбачэўскім працу выдаць за бягучую працу гэтай камісіі". М. Улашчыку належыць і самая правільная ацэнка М. Гарбачэўскага як спецыяліста па дапаможных гістарычных дысцыплінах: "Без сумнення, за ўвесь час існавання Камісіі М. Гарбачэўскі і Д. Даўгяла былі самымі вялікімі знаўцамі палеаграфіі, метралогіі і ханалогіі

Беларусі і Літвы". Такой же высокай думкі быў пра М. Гарбачэўскага і вядомы польскі вучоны Р. Мянцікі, згадаючы пра яго і цяперашнія замежныя гісторыкі архіўнай справы.

Першай буйной друкаванай працай М. Гарбачэўскага, на якой указана яго імя, сталі "Кароткія таблицы, необхідныя для гісторыі, ханалогіі, наогул для ўсякага роду археолагічных даследаван-

Літвы, Польшчы, Украіны, Расіі, але і іншых краін.

Выдадзеныя ў 1867 годзе "Кароткія таблицы..." уяўляюць сабой комплексную сістэму таблиц для ханалагічных разлікаў пры археолагічных даследаваннях і вывучэнні гістарычных дакументаў, звязаных з гісторыяй Вялікага княства Літоўскага. Асобую каштоўнасць гэтым табліцам надае тое, што яны былі складзены

Мікіта ГАРБАЧЭЎСКІ — ПАЧЫНАЛЬНІК БЕЛАРУСКАЙ АРХІВІСТЫКІ

наў, і ў прыватнасці для разбору старажытных актаў і грамад заходняга краю Расіі і Царства Польскага" (Вільня, 1867). Праца гэта ў сілу спецыфічнасці і ўніверсальнасці да гэтай пары не згубіла свайго значэння. У выніку карпатлівай шматгадовай работы яго стваральніку ўдалося склаці незамены даведнік, адзіны ў сваім родзе і зараз.

З'яўленне гэтай унікальнага даведніка стала магчымым дзякуючы ўдалому спалучэнню ў асобе яго аўтара бліскучых здольнасцей матэматыка і ведаў археографа і вопытнага крыніцазнаўца. М. Гарбачэўскаму ўдалося прадставіць у выглядзе адзінай стройнай сістэмы неабходную суму звестак як па ханалогіі, так і па асобных раздзелах іншых дапаможных дысцыплін. Гэтыя звесткі выкладзены аўтарам у строгай узаемасувязі асабліва дэталёва дзювох галоўных культурных традыцый Еўропы — праваслаўнай і каталіцкай, таму даведнік М. Гарбачэўскага і зараз можа служыць незаменым дапаможнікам не толькі для вучоных, што займаюцца вывучэннем гісторыі, культуры і літаратуры Беларусі,

археографам-практыкам, які падрыхтаваў іх, абаліраючыся на канкрэтныя патрэбы, звязаныя з вывучэннем сапраўдных гістарычных дакументаў. Яны з'яўляюцца вельмі каштоўнымі інструментам для правядзення ханалагічных разлікаў. Складзеныя М. Гарбачэўскім на падставе матэматычных і астранамічных разлікаў таблицы дазваляюць досыць наглядна і хутка вызначаць усе неабходныя даныя.

У 1869 годзе ў Вільні выйшла яшчэ адна праца М. Гарбачэўскага па ханалогіі — "Археолагічны календар на дзве тысячы гадоў (325—2324) па Юліянскім лічэнні і на 742 гады (1583—2324) па Грыгарыянскім лічэнні", а таксама публікацыя вельмі важны, у многім выніковы, вялікі артыкул "Аб Цэнтральным архіве старажытных актавых кніг губерняў: Віленскай, Гродзенскай, Мінскай і Ковенскай", які выйшаў у тым жа годзе асобнай брашурай. Ханалагічныя таблицы і календар М. Гарбачэўскага застаюцца карыснымі і зараз.

У 1872 годзе ў Вільні быў выдадзены на 900 старонках "Каталог старажытных актавых кніг губер-

няў: Віленскай, Гродзенскай, Мінскай і Ковенскай, таксама кніг некаторых судовых губерняў Магілёўскай і Смаленскай, што захоўваюцца зараз у Цэнтральным архіве ў Вільні" — вынік дваццацігадовай працы М. Гарбачэўскага ў архіве. Трэба зазначыць, што, пачынаючы з сярэдзіны 1860-х гадоў, многія важныя працы, выкананыя М. Гарбачэўскім асабіста ці амаль асабіста, публікуюцца ў

Вільні ананімна. Гэта перш за ўсё асобныя тамы "Актаў, што выдаюцца Віленскай археографічнай камісіяй для разбору і выдання старажытных актаў", "Рэвізія гаёў і пераходаў зварных у былым княстве Літоўскім" (Вільня, 1867) і іншыя.

У 1874 годзе выходзіць вядомы "Слоўнік старажытнай актавай мовы Паўночна-заходняга краю і Царства Польскага", за які М. Гарбачэўскі ўдастоены Акадэміяй навук Уваруўскай прэміі. "Слоўнік" гэты быў складзены М. Гарбачэўскім надзіва хутка — усяго за тры гады. Аднак матэрыял для яго вучоны збіраў па меншай меры два дзесяцігоддзі, у асноўным за гады працы ў архіве. "Слоўнік" М. Гарбачэўскага атрымаў высокую ацэнку вядомых вучоных Расіі і іншых краін. Хаця "Слоўнік" вызначаўся як тэрміналагічны і гістарычны, ён тым не менш стаў значнай з'явай і ў гісторыі філалагічнай навукі, а яго аўтар і зараз часта называюцца заслужаным вучоным-мовазнаўцам. Высокую ацэнку "Слоўніку" М. Гарбачэўскага і ўсёй яго філалагічнай дзейнасці дае вядомы беларускі

мовазнавец М. Булахуў: "У гісторыю ўсходнеславянскага мовазнаўства Гарбачэўскі ўвайшоў як аўтар даволі вялікай лексікаграфічнай працы "Слоўнік старажытнай актавай мовы Паўночна-заходняга краю і Царства Польскага", у якой ён часам коратка, а часцей вельмі шырока растлумачыў сотні старабеларускіх слоў і выразаў, а таксама больш за пяць тысяч лацінскіх і польскіх. Фактычна гэта быў першы ў гісторыі беларускага мовазнаўства гісторыка-тэрміналагічны слоўнік, які адыграў важную ролю ў распрацоўцы прычымнага лексікаграфіі і ў практычным вывучэнні мовы старай пісьменнасці. Ва ўступе да слоўніка аўтар выкладае не толькі метады тлумачэння тэрмінаў, але і погляды на беларускую мову XIV—XVII стагоддзяў. Гэтая праца Гарбачэўскага атрымала вельмі высокую ацэнку сярод спецыялістаў-лексікаграфіаў". Спалучэнне ў адным дапаможніку, што прызначаны для канкрэтных праграмных мэт, адразу некалькіх моўных стыхій і галоўных культурных традыцый Еўропы робіць яго абсалютна унікальным, які вось ужо больш за стагоддзе не мае нават частковых аналагаў, перш за ўсё ў лацінапольскай частцы.

За дасягненні ў галіне архіўістыкі і археографіі Мікіта Гарбачэўскі стаў у 1877 годзе ганаровым членам Археолагічнага таварыства ў Львове. Узнагародны спіс яго папоўніўся новымі ўзнагародамі, агульная колькасць толькі ордэнаў склапа шэсць.

У маі 1879 года М. Гарбачэўскі вымушаны быў падаць у адстаўку па хваробе, а ноччу з 27 на 28 кастрычніка 1880 года ён памёр на 76 годзе жыцця.

Ларыса ШЧАВІНСКАЯ,
вучоны сакратар Цэнтра
беларусазнаўчых даследаванняў
Інстытута славянскага РАН.

ГАСЦЁЎНЯ

Чалавека, які ўпершыню трапіў у светлую, утульную майстэрню мастакоў Паплаўскіх, уражвае колькасць і разнастайнасць работ: карціны алеем, акрылам, малюнкi алоўкам, эстампы, акварэльныя кампазіцыі. Гэтыя мастакі ўжо шмат гадоў ідуць па жыцці разам, але ў мастацтве захавалі сваю індывідуальнасць. І гэта было нялёгка. Як прызнаецца Наталля Паплаўская, спачатку кожная заўвага мужа дзейнічала адмоўна, выбівала з раўнавагі, і яна зразумела, што павінна працаваць над творами так, каб муж не бачыў і не ўмешваўся, бо, калі будзе прыслухоўвацца да яго парад, проста не зможа маляваць так, як адчувае менавіта яна. Гэта стала нормай, дапамагло захаванню сваёй свабоды і прыватнасці, свой стыл. Магчыма, дзякуючы гэтаму, сямейны саюз двух цудоўных мастакоў Паплаўскіх вытрымаў выпрабаванне часам. У гэтым годзе яны адзначылі свой юбілей, і гэта прыемная нагода, каб раскажаць чытачам пра іх творчасць і той значны ўклад, які яны ўнеслі ў развіццё беларускага выяўленчага мастацтва.

Наталля і Георгій ПА-
ПЛАЎСКІЯ ў майстэрні.
(Фота з сямейнага альбома).

ПА ЖЫЦЦІ — РАЗАМ,

У ТВОРЧАСЦІ — ПААСОБКУ

Георгій Паплаўскі ў гэтым годзе адзначыў сваё 70-годдзе. І, як заўсёды падчас юбілеяў, год напоўнены шматлікімі мерапрыемствамі: сустрэчы, запрашэнні, інтэрв'ю, выставы. Але, канешне, самае галоўнае, гэта праца. Без яе ён проста не можа існаваць. Ён лічыць сябе шчаслівым чалавекам, бо яго карціны ведаюць і прызнаны не толькі на радзіме, а і ў свеце. Пра гэта сведчаць яго шматлікія ўзнагароды і званні: заслужаны дзеяч мастацтва, народны мастак Беларусі, акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук і Расійскай акадэміі мастацтваў.

Па работах Георгія Георгіевіча можна аднавіць цэлую эпоху, ад часоў Вялікай Айчыннай вайны да асваення космаса. Уражвае багацце ўзнятых мастаком тэм, глыбіня разумення,

талля Мікалаеўна можа раскажаць шмат і з падрабязнасцямі. Яна быццам заўсёды побач з ім. Часам сябры і знаёмыя пачынаюць сумнявацца: "Дык хто з вас быў у паездцы?" А яна толькі смяецца ў адказ: "Пакуль ён там ездзіць, разглядае, я знаходжу кнігі і стараюся прачытаць усё, што магчыма, пра тых мясціны, па якіх ён падарожнічае. Пасля паездкі ён раскажа пра свае ўражанні, паказвае эскізы, замалёўкі. Вось я ўсё выразаю і ўяўляю".

"Наогул, любоў да падарожжаў — гэта ў нас сямейнае, — раскажае мастачка. —

Калісьці ў маладосці Георгій на падножцы вагона дабраўся з Бабруйска да Ленінграда, каб паглядзець на горад, які ўславілі паэты. А на маю прыхільнасць да падарожжаў паўплываў бацька, які нават у суровыя ваенныя гады знаходзіў хвілінку, каб раскажаць пра далёкія краіны. Бацька, вопытны інжынер-канструктар, працаваў на Саратаўскім ваенным заводзе, дзе збіралі танкі для фронту. Праўда, у яго самога таксама не было магчымасці падарожнічаць, але ён любіў дарэвалюцыйную падшыўку часопіса "Вокруг света", якая і была яго даведнікам па краінах і кантынентах".

Маленькая Наташа вельмі любіла гэтыя расказы і марыла пабываць у далёкіх і, здавалася, недасягалых краінах...

Калі мы сустрэліся з Наталляй Мікалаеўнай, Георгій Георгіевіч быў у працяглай камандзіроўцы на далёкай Кубе, і пра яго я даведвалася са слоў жонкі, знаёмілася з яго творами, а яны таксама шмат чаго могуць раскажаць пра мастака, пра яго клопаты і ўражанні.

Часта іх сумесныя паездкі былі зыходным пунктам для стварэння работ рознай тэма-

тыкі. Неяк у адным выдавецтве Наталлі прапанавалі праілюстраваць 10 беларускіх народных казак. А каб лепей уявіць нацыянальны характар, вывучыць тонкасці фальклору і каларыт роднай прыроды, вырашылі паехаць на Палессе — маляўнічы куток Беларусі з яго некранутымі лясамі, рэкамі. Разам з Георгіем хадзілі з хаты ў хату, вывучалі малюнкi на ручніках і абрусах, знаёміліся з побытам і абрадамі. Але ў кожнай сялянскай хаце адчулі блізкасць Вялікай Айчыннай вайны. Гэта ўражанне было самым моцным: Георгій вырашыў стварыць серыю "Пам'яць". Паглыбляючыся ў ваенную тэму, блізкаю яму з галоднага басаногага дзяцінства, ён стаў вывучаць "Матэрыялы Надзвычайнай Дзяржаўнай камісіі па даследаванню зверстваў фашызму на тэрыторыі Беларусі". Там былі спісы замучаных, спаленых, расстраляных мірных жыхароў. Увесь свой боль ад усведамлення гэтай трагедыі мастак перанёс у творы. Глядзіш на іх і быццам чуеш стогн тысяч закатаваных...

А Наталля Мікалаеўна прывезла з той паездкі цудоўныя, цёплыя па колеру ілюстрацыі. Фантазія мастачкі нарадзіла герояў любімых народных казак такімі, якімі ёй падказалі палескія лясы і сялянскі побыт. Там жа былі задуманы і зроблены эскізы і літаграфіі з серыі "Палессе". З той пары мастакі пасля далёкіх падарожжаў і гарадской мітусні імкнуцца паехаць у маленькую вёску на Браслаўшчыне, дзе сярод непрыкметнай прыгажосці беларускіх краявідаў яны знаходзяць усё, што неабходна для плённай творчай працы. А потым зноў і зноў — у краіны далёкія, нязведаныя.

Бывае, разам падарожнічаюць, але часцей у ролі вандроўніка аказваецца Георгій Георгіевіч. Яго сэрца заваёўвае то халодная Арктыка, то гарачая Мексіка, то экзатычная Індыя — усе краіны не пералічыць, як і карціны. Толькі вось Індыя — асобая тэма. Яна зачаравала мастака: на працягу 10 гадоў чатыры разы ён ездзіў туды, каб зразумець тайну яе

трагедзі і іншых. І ва ўсім грунтоўнасць, глыбокае веданне твораў. Яго ілюстрацыі дапамагаюць раскрыць характар герояў. Думкі і пачуцці мастак перадае з дапамогай разнастайных прыёмаў і тэхнік выканання — ад чорна-белых лінагравюр да найскладанейшых паўтонаў у афартах. В. Быкаў і А. Адамовіч выказвалі яму сваю ўдзячнасць за тонкае і выразнае адлюстраванне герояў іх твораў. А аформленая Паплаўскім кніга "Новая Зямля" Якуба Коласа была прызнана "найпрыгажэйшай кнігай свету" на міжнародным конкурсе ў Лейпцыгу.

Жыццё Георгія Паплаўскага так і хочацца параўнаць з шырокай ракой з мноствам крыніц, якія даюць моц рацэ: гэта і людзі, якіх ён сустракае, і родная зямля, і самыя, бадай, галоўныя крыніцы — яго жанчыны: жонка, дачка, унучка. Наталля Мікалаеўна пры тым, што сама вядомы мастак, — сапраўдная берагіня сямейнага ачага. У майстэрні і дома адчуваецца кляпатлівая рука і тонкі густ гаспадыні. Яна ў курсе ўсіх работ мужа, трымае ў памяці падрабязнасці стварэння карцін, гісторыі з яго шматлікіх паездак. Яна — моцная яму апора ва ўсім.

Здзіўляешся яе начытанасці, і нездарма, калі па лініі Беларускага таварыства дружбы яны прымаюць у сябе гасцей з Аўстрыі, тыя былі ўражаны яе эрудыцыяй, глыбокім веданнем сучаснай еўрапейскай літаратуры. Усё гэта, лічыць яна, ад выхавання, закладзенага ў сям'і, у якой любілі кнігу. З любоўю зробленыя ілюстрацыі да кніг — гэта ад яе трапяткіх адносін да кніг наогул. Тры разы прысуджаліся мастачцы дыпломы і медалі імя Францішка Скарыны за цікавыя, арыгінальныя работы. Неаднаразова ўдзельнічала ў шматлікіх кніжных выставах у нас і за мяжой, вылучалася ў жорсткіх конкурсах на біенале дзіцячай ілюстрацыі ў Браціславе, Балоні і Барселоне.

У апошнія гады Наталля заклапочана станам экалогіі, асабліва праблемай гарадскіх паркаў. Гэтай тэме яна прысвяціла некалькі цыклаў работ: "Яны належаць усім", "Прырода і дзеці", "Музей прыроды", у якіх заклікае да беражлівых і ўважлівых адносін да прыроды.

...Наўмольна бяжыць час. Але не бясследна. Нашчадкі будуць ведаць пра яго па кнігах і карцінах. І сярод помнікаў нашага часу — творчасць мастакоў Паплаўскіх, у якой адлюстравана наша жыццё з яго радасцямі, смуткам, марамі.

Таццяна КУВАРЫНА.

Літаграфія Н. Паплаўскай "Старая яблыня".

разнастайнасць выяўленчых сродкаў — ад малюнка алоўкам, акварэлі, жывапісу на палатне да літаграфіі, афарта. У іх рэалістычнае адлюстраванне жыцця з красамоўнымі аўтарскімі адносінамі да таго, пра што распавядаецца. Асабліва ўражваюць яго цыклы "Камандоры" і "Мора Берынга", у якіх раскажаецца пра жыццё маракоў, будаўнікоў у жорсткіх умовах Поўначы. І гэта не фантазія мастака, які стварае свае творы ў цішыні майстэрні, гэта асабісты ўражанні, "выпактаваныя" пешкі з геалагамі ці ў плаванні ў якасці марака на рыбалавецкім траўлеры.

Пра падарожжы мужа На-

Літаграфія Г. Паплаўскага "Партрэт унучкі".

прыцяжэння. Серыя яго работ "Індыйскі дзёнік" заварожвае глыбінёй пранікнення ў чужую культуру. Нездарма калісьці Індзіра Гандзі, прымаючы ў дар аўтарскія адбіткі яго работ да кнігі "Тырукурал", адзначыла, што ніхто з іншаземных мастакоў не пранікаў яшчэ так глыбока ў дух індыйскай культуры.

У перапынках паміж падарожжамі Георгій Паплаўскі шмат і ахвотна працуе над ілюстрацыямі да твораў беларускіх і заручбных класікаў: Я. Коласа, Я. Купалы, В. Быкава, А. Адамовіча, І. Мележа, В. Шэкспіра, Пе-

Г. Паплаўскі. "Банька", 1997 г.

НАТАТКІ Яўгена ЛЕЦКІ

На фестываль кіраваўся ўпершыню, хоць пра яго шмат чуў і чытаў. Ехаў аўтобусам разам з хорам "Раніца", пра які, як гэта ні дзіўна, дачуўся толькі напярэдадні вандроўкі ад самога Міколы Бушкі. Потым па тэлефоне скантактаваўся з мастацкім кіраўніком калектыву Віктарам Масленікавым, з якім мы неяк адразу паразумеліся...

Тое, што фестываль быў юбілейным, надавала яму своеасаблівую адметнасць і ўрачыстасць. Праходзіў ён пад патранатам самога прэзідэнта Польшчы Аляксандра Квасьнеўскага, што мяне, скажу шчыра, прыемна здзівіла, нават уразіла: суседняя з намі краіна прызнаецца традыцыйна каталіцкай, праваслаўе там замацавалася пераважна на памежнай з намі Беластоцчыне.

Дзеля інфармацыі і аб'ектыўнасці трэба сказаць, што праваслаўная царква і ў міжваенны перыяд, і ў часы Польскай Народнай Рэспублікі, і зусім нядаўна, пры прэзідэнце Леху Валенсе, пачувалася ў дзяржаве зусім канфесійна нераўнапраўна. Пра неспрыяльнасць найперш сведчаць спалення царквы, адну з якіх, на святой гары Грабарцы, вернікі на папалішчы адбудовалі аж некалькі разоў. Дык хіба нельга не ўсцешыцца і не парадавацца, што на змену дзікунству прыходзіць сапраўдная хрысціянская салідарнасць, падтрымка і ўзаемапавага братоў па веры.

Дваццаць гадоў — час паўналецця, з ў нашым выпадку і бяспрэчнай сталасці. Пра фестываль у Гайнаўцы ідзе розгалас па ўсім свеце, прынамсі там, дзе жыве праваслаўная вера. Але ж узнік ён не сам па сабе і нават не ў выніку нейкіх дзяржаўных захадаў і пастаноў, а найперш дзякуючы нястомнай энергіі, нязломнасці і імпульсу ўсё таго ж Міколы Бушкі. "Гэта была мая задума", — сказаў ён у гутарцы з журналістам Юркам Хмялеўскім, надрукаванай у "Фестывальнай газеце", што апошнімі гадамі рэгулярна выдаецца падчас святковых мерапрыемстваў.

Да сёлетняй юбілейнай даты арганізатары выдалі і досыць шыкоўны, багата ілюстраваны каляровымі здымкамі буклет, на апошніх старонках якога вельмі дарэчы змешчана хроніка станаўлення фестывалю. Напачатку, зразумела, ён не меў цяперашняга размаху і досыць сціпла называўся — Дні царкоўнай музыкі, якія распачаліся ў 1982 годзе і штогод ладзіліся да 1987 года, а ў наступным узнялі свой статус да Агульнапольскіх дзён царкоўнай музыкі. Гэта была пара няспыннага ўзвышэння і далучэння да праваслаўнага фэсту ў Гайнаўцы ўсё новых і новых выканальніцкіх спеўных калектываў з усяго свету, што і дало права ў 1991 годзе натуральна пераназваць дні ў Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі, вядомы пад такой назвай і да сёння.

Праніклівы чытач, мабыць, заўважыў пэўную неадпаведнасць у датах святкавання і сёлетняга, і дзясцігадовай даўнас-

ці юбілеяў, быццам на год прыспешаных.

Адказ на "загадку" знаходзім у інтэрв'ю Міколы Бушкі, дзе зазначаецца, што ідэя запачаткаваць Дні праваслаўнай музыкі ў Гайнаўцы ўзнікла яшчэ да таго, як ён заступіў на працу дырэктарам гарадскога Дома культуры ў 1981 годзе. У тым часе якраз і мелася ажыццявіцца задума, і ўсё ўжо было напачатковае, але раптоўна скасавалася ў выніку ўведзенага ў Польшчы генералам Ярузельскім ваеннага становішча. Было не да ўзвышэння духоўнага спеву! Няцяжка ўявіць, у якім скрушліва-драматычным стане апынуўся галоўны арганізатар і натхняльнік гэтага наватарскага мерапрыемства...

— Сапраўды, — шчыра прызнаецца ён у размове з Юркам Хмялеўскім, — я не да канца верыў у магчымы аднаўлення задуманага. Аднак у лістах перапрашэннях аб адмене зарганізаваных Дзён пісаў, што імпрэза наша спынена часова.

Прадбачанне збылося: у наступным, 1982 годзе, у Гайнаўцы загучалі царкоўныя спевы, але адлік, як бачым, ідзе ад года па-

хоўнай семінарыі і змешаны хор праваслаўнага епіскапату Фінляндыі. І вось нарэшце ў наступным годзе сярод лаўрэатаў мы знаходзім змешаны камерны хор педагагічнага вучылішча з Гродна...

А пазней на Міжнародным фестывалі ў Гайнаўцы ад нашай краіны ўдзельнічаў і здабыў узнагароду і адзін з самых вядомых і прызнаных калектываў — Дзяржаўны хор радыё і тэлебачання Беларусі пад кіраўніцтвам прафесара Віктара Роўды, які атрымаў тут і асабістую ўзнагароду за дырыжыраванне. Дыпламам быў таксама адзначаны і хор Мінскай духоўнай семінарыі пры адроджаным манастыры ў Жыровічах. У наступныя гады ўдзел калектываў з Беларусі становіцца пастаянным і, адпаведна, іх уганараванне. Сярод адзначаных бачым хор "Sonorus" з Маладзечна, "Раніцу" з Мінска, камерны хор гарадскога Дома культуры з Магілёва, змешаны акадэмічны хор з Гомеля... Зразумела, увогуле найбольш удзельнічаў, а значыць, лаўрэатаў і дыпламантаў бывае з традыцыйна праваслаўных краін —

месца было прысуджана жаночаму калектыву з Ярабінца (Славакія). Хор узнік у 1992 годзе, выконвае так званыя "прастаспевы" — творы гадавага літургічнага цыклу ў дзвюх-і трохгалосай манеры. Уласна хор у сваёй царкве задае тон агульнай мелодыі, што гучыць з вуснаў вернікаў. Ён захоўвае ў непарушнасці традыцыі свайго рэгіёна, сваёй вёсці Ярабінца, заўжды выступае ў тутэйшых народных строях. Менавіта сваёй самавітасцю, самабытнай першароднасцю і ўзрушыву слу-

На адкрыцці фестывалю прамаўляе мітрапаліт Варшавскі і ўсёй Польшчы САВА.

устаноў пераважна музычнага профілю. Расцярашанасць па горадзе, праблема даехаць на рэпетыцыі ўяўляе пэўныя клопаты для ўдзельніц, але найбольш для мастацкага кіраўніка, якому трэба з'яднаць усіх не толькі ў прафесійна дасканалы, але і па-чалавечы маральна з'яднаны калектыв, з чым, мяркую, Віктар Савельевіч паспяхова справіўся, сцэнтаваўшы гурт не фармальнай дысцыплінай, жорсткімі метадамі кіравання, а на падставе духоўнасці, прынцыпаў праўды і справядлівасці, урэшце, сваім аўтарытэтам.

Але давялося сутыкнуцца з такой, можна сказаць, недарэчнасцю: пасля конкурснага выступлення сярод іншых да нас падышоў і карэспандэнт беларускай праграмы польскага радыё ў Беластоку, каб хтосьці выказаў свае ўражанні. Натуральна, пабеларуску. І ўсе дружна адмакваліся, маўляў, не ведаюць мовы. Спадару Масленікаву давялося амаль загадным тонам назначыць выступаюцу. Я, па шчырасці, перажываў, што будзе трасянка-растрасянка. І ўзрадаваўся, калі мой даўні знаёмец Мікола Ваўраўнюк пасля запісу падышоў і сцешыў: прамаўляла дзяўчына складна і падна, на чыстай беларускай мове, без усялякага акцэнта.

— Дык чаго ж вы саромеецеся саміх сябе, сваёй годнасці і характава?! — паўшчуваў я дзяўчат.

Вось і на фестывалі не прагучала, прынамсі, я не чуў, ніводнай беларускамоўнай песні, нават у выкананні славуэта хору слыннага маэстра Віктара Роўды, які ў сваёй намінацыі (прафесійныя калектывы) падзяліў першае месца з камерным хорам "Кіеў" з Украіны. Што абодва выступілі выдатна, што гэта сапраўды высокапрафесійныя калектывы, можа сведчыць і такі факт: на фестываль з Масквы прыбыў шмат разоў і шмат дзе ўганараваны Акадэмічны рускі хор імя А. Свешнікава пад кіраўніцтвам прафесара І. Раеўскага. І меўся выступаць у конкурснай праграме. Аднак, паслухаўшы папярэдняе выступленне беларускага і ўкраінскага хароў, адмовіўся ад спаборніцтва, выступіўшы ў якасці ганаровых гасцей.

Міжнародны фестываль царкоўнай музыкі на Беластоцчыне — ці не самае прадстаўнічае і ўзрушальнае свята такога кшталту ў праваслаўным свеце, а заадно і сведчанне таго, як вера і апантанасць аднаго чалавека, нязменнага завадатара і натхняльніка гэтага імпрэзы пана Міколы Бушкі, можа "малое" (у нашым выпадку мястэчка Гайнаўка) зрабіць вялікім і бачным з усіх кантынентаў. Ці не ўзор для захаплення і прыклад для ўсіх, хто шчыруе на духоўнай ніве дзеля ўзвышэння і ўзбагачэння чалавечай душы!

УСЛАВІЛІ ІМЯ БОЖАЕ

У ГАЙНАЎЦЫ, НА БЕЛАСТОЦЧЫНЕ, З 27 МАЯ ПА 4 ЧЭРВЕНЯ ПРАХОДЗІЎ ДВАЦЦАТЫ, ГЭТА ЗНАЧЫЦЬ, ЮБІЛЕЙНЫ ФЕСТИВАЛЬ ЦАРКОЎНАЙ (ЧЫТАЙ — ПРАВАСЛАЎНАЙ) МУЗЫКІ. ЗАПРАСІЎ МЯНЕ НЯЗМЕННО ДЫРЭКТАР І НАТХНЯЛЬНІК ГЭТАЙ ВЫЗНАЧАЛЬНАЙ ПАДЗЕІ ШАНОЎНЫ СПАДАР МІКОЛА БУШКА, ЗА ШТО ВЫКАЗВАЮ ЯМУ ШЧЫРУЮ УДЗЯЧНАСЦЬ.

пярэдняга, у чым ёсць свой сэнс і свая логіка. За час прамінулы тут выступілі 405 мастацкіх калектываў з 27 краін, да спеваў якіх далучыліся дзiesiąты тысяч слухачоў, што з'яжджаюцца сюды не толькі з Беластоцчыны і ўсёй Польшчы, але і з краёў далёкіх, нават заморскіх.

Напачатку ў імпрэзе бралі ўдзел царкоўныя хары з праваслаўных прыходаў Беластоцчыны, а таксама з іншых мясцін Польшчы — Любліна, Познані, Кракава, Лодзі... З часам да іх далучыліся пасланцы іншых краін, а сам фэст пашырыўся за кошт прафесійных і самадзейных калектываў. Як сведчыць хроніка, першымі ўганараванымі гасцямі былі ўдзельнікі хору царкоўнай музыкі з Фінляндыі. У 1987 годзе ўзнагароды здабылі мужчынскі хор з Балгарыі (Сафія), змешаны камерны хор "Віват" з Масквы, змешаны хор Ленінградскай ду-

Расіі, Грэцыі, Балгарыі, Сербіі, Македоніі, Грузіі, Арменіі, Румыніі, Малдовы. Але нярэдкамі былі і далёкія залётныя птахі з краін Амерыкі, Азіі, Афрыкі, не кажучы пра блізкае і далёкае еўрапейскае замежжа.

Урачыстае адкрыццё сёлетняга юбілейнага фестывалю адбылося ў саборы святой Тройцы ўрачыстым малебнам, які праводзіў мітрапаліт Варшавскі і ўсёй Польшчы САВА. З высокіх духоўных асобаў прысутнічалі таксама епіскап гайнаўскі Мірон і бельскі Грыгорый. З прывітальным словам ад урада Польшчы выступіла Крыстына Лукашык, ваявода Падляскі. Ад імя прэзідэнта Аляксандра Квасьнеўскага прысутных вітаў ягоны дарадца Ежы Сытокіньскі. Прысутнічалі на адкрыцці прэм'ер Польшчы Уладзімеж Цімашэвіч, паслы Беларусі і Югаславіі — Мікалай Крэчка і Мінарад Шчэпановіч, галоўны рэдактар "Газеты Выборнай" Адам Міхнік. Фестываль увесь час трансліраваўся як па польскім радыё і тэлебачанні, так і ў беларускіх перадачах Беластока і Варшавы. Цікава, што ўжо на завяршэнне ўдзельнікі маглі набыць кампакт-дыскі з запісам выступленняў лаўрэатаў фестывалю. Ці ж не зайдросная апэратыўнасць!

Конкурс, як і ўсе апошнія гады, праводзіўся ў трох намінацыях: парафіяльныя хары, самадзейныя і прафесійныя калектывы. Пераможцаў вызначала аўтарытэтнае міжнароднае журы на чале з вельмі папулярным польскім кампазітарам у галіне духоўнай музыкі, прафесарам Рамуальдам Твардоўскім, спевы на музыку якога прысутнічалі ў праграмах амаль усіх прафесійных і некаторых аматарскіх калектываў з Польшчы і іншых краін. У першай намінацыі, у падгрупе "Вясковыя парафіяльныя хары", першае

хачоў-гледачоў і высокапрафесійнае журы ў Гайнаўцы хор ужо трэці раз, перад гэтым здабыўшы вышэйшыя ўзнагароды ў 1994 і 1996 гадах. Трэба было чуць і бачыць гэтую чароўную непасрэднасць у выканальніцкім майстэрстве, нават у знешнім і ўнутраным духоўным вобліку слаўнай жаночкай дзiesiąткі з далёкай Славаччыны, якая мне, беларусу, падалася нашмат раднейшай, блізкай і зразумелай у сваёй славянскай першароднасці, чым некаторыя "свае-чужыя" калектывы! Здавалася б, хіба не варты прыклад для пераймання і засваення, але, вядома, ужо на сваёй, беларускай глебе, царкоўным вясковым харам як з Беластоцчыны, так і тым, што на Бацькаўшчыне.

У намінацыі "аматарскія свецкія хары" першае месца здабыў вялікі акадэмічны хор Шлэнскай палітэхнікі з Глівіц (Польшча), а другое падзялілі дзіцячы хор "Таўрычаскі Благавест" з Сімферопаля (Украіна) і ўжо згаданы дзёвочы хор "Раніца" з Мінска.

На пачатку сваіх нататак, калі гаворка кранулася першага знаёмства з "Раніцай", я напісаў, што, наўздзіў, пра само існаванне гэтага калектыву дачуўся ўпершыню. А тут, у Гайнаўцы, стаўся сведкам, не пабаюся сказаць, высокапрафесійнага спеву фармальна самадзейных выканальцаў ды назіраў, як адрозна пасля выступлення, па выхадзе з сабора, мастацкага кіраўніка "Раніцы" Віктара Масленікава і ягоных выхаванцаў акружылі журналісты, у тым ліку і супрацоўнікі музычнай рэдакцыі Дзяржаўнага радыё Беларусі, якія, выявілася, таксама ўпершыню тут пабачылі і паслухалі гэты ўвогуле па-мастацку сталы калектыв, пра які неаднойчы пісалі ў замежным друку, але, як ні дзіўна і недарэчна, не ў сваім, беларускім...

Узнік хор у 1987 годзе на базе культурна-асветнага цэнтра "Юнацтва" пры Міністэрстве адукацыі Рэспублікі Беларусь. Хор складаецца са школьніц і студэнтак мінскіх навучальных

Спявае хор "Раніца".

УРУЎКІ З АПОВЕСЦІ

Анатоль КІРВЕЛЬ (Расія)

ЛЮБІМЫЯ ПРЫГОДЫ

Разумець мамуля, канечне, разумела, але па-свойму: зусім не гэтак, як татка. Ён не баяўся прызнацца, што зрабіў штось не так. А з мамуляю — адна бяда: ледзь не абцугамі трэба было выцягваць з яе любое, амаль залюпасенькае прызнанне...
 «Ось і з гэтым таксама... Хіба нельга было шчыра — даросля ж ужо! Чаго саромецца?! — дык не... Гонар заеў...»

«Сказаў тады — не ёй — сабе! — і то моўчкі: "Дык чаму ж ты не знойдзеш сабе якога мужыка?! Усе роўна між намі ўжо нічога..."»

Ды як жа яна, неразведзеная і пры мужыку нібыта, ды пойдзе да чужога?! Гэта ж ганьба!

"Перад кім ганьба?! Перад паперкаю, на якой штамп стаіць!" — пасміхнуўся татка, але ўслых зноў нічога не сказаў — сэнсу не было...

І тады — каб спыніць і яе, і свае пакуты — хоць з хаты ўцякай, каб не чуць яе скуголення,

— без вялікай на тое ахвоты і без якогась шчырага пачуцця, паспаў з жонкай некалькі начэй, і тая памалу супакойлася. А як адчула, што цяжарная, то нават сміхнулася. Кволенькай такой усмешкай, нязлоснаю нават — на злосць сілаў ужо не было, — але заўважаў іншы раз татка на яе твары непрыхаваную радасць — што дамаглася нарэшце свайго, — але ён не надаваў гэтай радасці асаблівага значэння, бо найперш сам радаваўся: нарэшце і ў яго будучы дзеткі! Колькі разоў ужо ўспывала ягоная надзея, але жонка кожны раз рабіла аборт — маўляў, рана нам яшчэ, вучобу не закончыла, ды і заробкі ў цябе якія! — так і марнаваўся татка без дзяцей.

Таму і кінуўся тады, як у вір, у тое неспадзяванае каханне, бо адчуў аднойчы, што хоча ад той дзяўчыны не ўцехі, а дзіця... І таму так моцна ўспыхнула ў ім тое раптоўнае пачуццё, забыць пра якое ён не можа і дагэтуль... А тады — яно сапраўды перавярнула ўсё ягонае жыццё. Гэтак сама, як і цяпер, калі ён даведаўся, што зробіцца бацькам: свет перавярнуўся яшчэ раз, але якім дзіўным бокам — таткавай любоўю да дачушкі!

Ох, і наіўны быў татка: меркаваў, што цяпер усё пераменіцца. Ды не прынесла мамулі Любчына нараджэнне той радасці, як татку... І замест таго, каб забыць старое і дараваць здраду, яна схавала крыўду ў самы цёмны — для ўсіх! — куточак душы, як хаваюць самае каштоўнае — без чаго нельга жыць, — і даставала яе штораз, калі — як мамулі здавалася — трэба было бацька ад таткі, бо той нібыта адбіраў у яе дачушку... А ён не адбіраў, а проста забіраў з мамуліных рук, калі яна не ведала, як супакойць дачушку, і трэспа яе, як нежывую ляльку, а татка проста браў на рукі і, прытуліўшы да сябе, пачынаў спакойна, без тузаніны, раскадваць даччэ байку ці казку — што ў галаву прыходзіла... Дачушка лыпала вочкамі, разяўляла раток, але ўжо не плакала — цікаўна слухала татку — што ж ён там бацька, — хаця сама яшчэ не ўмела сказаць ні слоўца... Але слухала, нібыта здагадваючыся, што татка адчыняе ёй новы свет — той, у якім яна будзе некалі жыць... І цышыня ў хаце была адноўлена...

А мамуля й гэта залічвала на свой кошт, дадаючы да колішняй вялікай яшчэ і гэту, значна меншую, але крыўду, бо ёй здавалася, што татка знарок падкрэслівае яе няўмельства. Як жа гэтак: маці — а не магла супакойць?! Калі з гэтага боку зірнуць, то мо і праўда крыўдзіў, але зусім не меў гэтага ў галаве, бо яму даражэй было, каб дачушка расла здаровай і вясёлай, каб не раўла несупынна, а ўжо як гэтага дасягнуць, татку вучыць не трэба было: старэйшы сын у бацькавай сям'і — ён вынянчыў на сваіх хлапецких руках і малодшага брата, і дваіх сяцёр, а справіцца з адной дачушкай, да таго ж любай, было для таткі, што семкі лузгаць...

Так і расла мамчына крыўда, пускаячы карані ў яе істоту ўсё глыбей і глыбей... Вось тады, напэўна, і вырашыла яна разысціся канчаткова — каб ніхто не папікаў яе няўмельствам — не адбіраў радасці рабіць свае памылкі, — і, усвядоміўшы іх, з асалодай пакутніць, гэтак жа няўмела выпраўляць іх... Гэта і была воля ў яе разуменні...

Дык чаму не разбегчыся — не разысціся зусім, — тым больш, што разведзеная ўжо, ды і плошча свая: дзе жыць — маецца...

Ну што ж... Татка не прэччыў: жыві, як хочаш... Але дачушку я ніколі не кіну, сказаў ён, і мамуля вымушана была пагадзіцца з гэтым. Так і жылі — паасобку, але з дачушкаю разам...

Дык ці мог татка крыўдзіцца, што была жонка захоча другі раз выйсці замуж?! Гэта, так бы мовіць, ужо не ягоныя праблемы... Але нашто хавацца, калі гэта не палюбошчы нейкія, а афіцыйны шлюб!

Татка тады нічога не сказаў ёй, калі прынес паперы, але зірнуў так, што яна, напэўна, здагадалася, што ён усё ведае... Дый пра што ім было гаварыць, калі яны сапраўды зрабіліся чужымі людзьмі, якіх звязвала толькі адна, але якая моцная нітчка — дачушка...

А ў мамуліну скарбонку крыўдаў дадалася яшчэ адна: што татка выпадкова апырэдзіў яе, раней часу даведаўшыся пра шлюб... І калі шмат пазней, перад нейкім святкам, яна патэлефанавала татку і запыталася яго ў госці — маўляў, пагаварыць трэба, а пра што не сказала, пра жыццё нібыта, — татка адразу здагадаўся, што за гаворка яго чакала: столькі ганарлівай непрыхаванай упэўненасці было ў яе голасе, столькі радасці, што яна нарэшце перамагла, што татка адразу зразумеў: успаўзла мамуля на той п'едэстал, пра які ўвесь час марыла, і цяпер яе адтуль ужо ніхто не спіхне. А пра тое, што яна хоча пазнаёміць татку з яе новым мужам, якога так доўга і старанна хавала, — пра гэта яны слоўца, хаця якраз гэта адгадаць было прасцей простага: хто для жанчыны найлепшая падтрымка, найлепшы шчыт і абаронца, як не муж?! Адсюль і тая нястрыманая радасць — радасць не дужа разумнага чалавека, — што крыўдам — з таткавага боку — нарэшце канец. Але хай

пакруціцца, вужак! Хай і яму будзе нясоладка, як і ёй калісьці...

Ой, як дрэнна разумела яна татку! Яму даўно было ўсё роўна, чым яна там жыве і што думае... Абрала свой шлях, ды і йдзі па ім — татку ад гэтага ні горача, ні холадна... Адно дачушку не чапай — не рабі з яе пакутніцу... А каб гэтага не здарылася, і завітвай татка да іх, і абайма — і татку, і Любцы — было ад гэтага хораша...

А размова, якая адбылася, яна была не сказаць каб дужа прыемная татку, а проста непатрэбная ўжо, у тым сэнсе, што ён і без яе ўсё ведаў, адно хацеў зірнуць, каго ж мамуля так доўга хавала ад ягоных вачэй...

Высокі, таксама з сівізной, ён выглядаў няблага, нават інтэлігентна, але ўражанне гэта праіснавала нядоўга: падвучаны мамуляй, што і як гаварыць — хіба калі абыходзілася без гэтага! — Валодзя, так звалі новага мамчынага мужа, рыхтаваўся, напэўна, да іншага — да нягоды ці нават бойкі, але гэтага не адбылося: сказаўшы адзін аднаму пару слоў, абодва мужчыны адразу зразумелі, што дзяліць ім няма чаго — ніхто з іх не прэтэндуе на правы другога, — але заставалася яшчэ і мамуля, і Валодзя, не бачачы яе перад сабой — яна ўвесь час увіхалася на кухню, ці то не жадаючы перааказваць мужчынам, ці то лічыла, што Валодзя скажа ўсё лепей, чым яна, дык Валодзя, пазбаўлены падтрымкі, адчуваў сябе не ў сваёй талерцы. З аднаго боку, ён быў задаволены тым, што яму асабіста не было выказана аніякіх прэтэнзій, а з другога, не ведаў, ці ўсё ён зрабіў так, як яму наказвалі, і пайшоў на кухню параіцца з мамуляй. І вось якраз тут і выдаў сябе: пайшоў да дзвярэй нейкай дзіўнаватай, што адразу насцярожыла татку, крутыва-казырнай паходкай, і татка здзівіўся: "Няўжо зэк?!"

Паездзіўшы па Поўначы, татка неаднойчы сустракаўся з людзьмі, якія ўжо адбылі свой тэрмін зняволення. Адны з іх, каб дамагчыся свайго, знарок падкрэслівалі нядаўняе "геаічнае" мінулае, другія, наадварот, старанна хавалі яго, але ў самыя адказныя моманты, калі ўзнікала неардынарная сітуацыя, прыдбаныя на зоне звычкі вылазілі вонкі і перакрэслівалі іхняе жаданне выглядаць іншымі людзьмі — гэтакімі, як усе. Дыпазон зэкаўскіх паняццяў аб правілах паводзін даволі звужаны — і не толькі кратамі, — і былы зэк, трапляючы ў іншы свет, дзе гэтых паняццяў нашмат больш, часцей за ўсё губляецца — каб вярнуць сабе ўпэўненасць, — як за саломінку, хапаецца за даўно вывераныя, якія іх не раз выратоўвалі, звычкі і манеры, жыццёва-неабходныя за кратамі; хапаюцца падсвадома, не заўважаючы таго, што тым самым выдаюць сябе...

Якраз гэта і здарылася з Валодзем, і татка, які нечакана для сябе адкрыў ягоную таямніцу — цікава, ці ведала пра гэта мамуля?! — быў вельмі здзіўлены яе выбарам: "Вось памяннала, дык памяннала..."

РАКУРС

Магіляўчанка Наталля БЕРАЗОЎСКАЯ — майстар мастацкага роспісу па дрэву. Зараз яна сама навучае любімай справе дзяцей у Магілёўскім абласным Палацы піянераў і школьнікаў.

БелТА.

СПАДЧЫНА

Васіль ЛІЦЬВІНКА

«СПЕВЫ ПРА ДАЎНІХ ЛІЦЬВІНАЎ ДА 1434 ГОДА»

Першы беларускі фалькларыст і выдавец 6 кніжак "Вясковых песень..." (1838—1846), наплекнік Адама Міцкевіча, таленавіты паэт Ян Чачот у 1842—1844 гадах стварыў выдатныя на мастацкай і гістарычнай каштоўнасці 55 балад. Па яго ўласнаму сведчанню, яны пабудаваны на аснове самых дасканалых на тым часе гістарычных прац М. Стрыйкоўскага і Т. Нарбута і ахопліваюць самую даўнюю гісторыю нашых дзяржаўных продкаў-ліцьвінаў ад легендарнага Рынгольта да смерці Ягайлы ў 1434 годзе.

У архівах Польшчы 55 балад "Спеваў..." былі знойдзены і апублікаваны паралельна на польскай і летуіскай мовах толькі нядаўна, у 1994 годзе. Беларускі фалькларыст Кастусь Цвірка дасканала пераклаў 24 балады і ўпершыню апублікаваў у зборніку "Ян Чачот. Выбраныя творы". Мн., 1996 г., з серыі "Беларускі кнігазбор". Астатнія балады пераклаў Станіслаў Суднік.

"Добра было б, — марыў у пісьме да Адама Міцкевіча аўтар балад, — каб гэтыя творы не толькі можна было чытаць, але і спяваць. Яны маглі б выклікаць тады большы эффект". "Спеваў..." аўтар прысвяціў каханай Адама Міцкевіча Марылі Верашчака-Путкамер, якая добра спявала беларускія народныя песні.

Мы выканаем святы наказ выдатнага фалькларыста і на працягу 2001 года будзем друкаваць балады з мелодыямі.

23 з іх ужо пакладзены на ноты кампазітарамі Яўгенам Петрашэвічам, Васілём Купрыяненкам, Лявонам Махначом, Пятром Русавым. Шчыра запрашаем да гэтай працы па аднаўленню нашай самай старой гісторыі ўсіх кампазітараў Беларусі. Па выніках яе напрыканцы 2001 года мы правядзем выніковы канцэрт-вечар, дзе прагучаць і будуць адзначаны лепшыя творы.

Першай у гэтым радзе мы без ваганняў паставілі баладу пра вясельны рытуал "дзясочны вечар" — "Альгерд і Марыя". У ёй трэці сын Гедыміна Альгерд, бацька 12 сыноў, вялікі князь Вялікага княства Літоўскага з 1345 па 1377 год, пасватаўся да дачкі віцебскага князя Яраслава Марыі і ў 1320 годзе атрымаў Віцебскае княства ва ўладанне як спадчыну жонкі.

На ноты балада пакладзена Васілём Купрыяненкам.

АЛЬГЕРД І МАРЫЯ

Над Дзвіною дзевіч-вечар,
Тут Альгерд з раднёю:
Браць прыехаў шлюб

І табе руку, і княству
Падае той рыцар.

з князёўнай
Нашай маладою.

З ім табе і ўсяму княству
Зажывецца ў шчасці.
Вы забудзеце з Літвой
Гора ды напасці.

Замак віцебскі ўсе свечкі
Сёння азараюць.
Ёй, князёўне, ёй, Марыі,
Косу расплятаюць.

Ты ідзі за князя з Богам,
Каб жыць разам вечно.
Шчасце княстваў тых,

Не плач, красна, не плач,
міла, —
Хто б слязу ёй выцер!

што разам
Звязаны сардэчна.

ЖЫЦЦЁВЫЯ СЮЖЭТЫ

Уладзімір ЧАРНОЎ нарадзіўся 18 красавіка 1931 года ў Маскве. Заслужаны трэнер Беларускай і Украінскай ССР па валеіболу. Адзіны трэнер у Еўропе, які выйграў Кубак, уладальнік кубкаў еўрапейскіх краін з рознымі камандамі (1977 год — «Искра» (Луганск), 1987 год — «Камунальнік» (Мінск).

— Для мяне гэта таксама незразумела. Але я ўжо прывык да гэтага. Прычына: я нязручны і няўгодны. Я — воўк-адзіночка. Яны ведаюць, што калі прызначаць мяне трэнерам зборнай, то я не дам умешвацца ў сваю працу прафесіяналам. А тыя, хто зараз у федэрацыі, — гэта прафесіяналы. Яны — аматары! Я быў старшынёй трэнерскага савета і ведаю працу федэрацыі і тым больш трэнерскага савета.

— Можна быць, яны могуць, але не хочуць працаваць, — не ведаю. Але бачу, што ўсю працу пусцілі на самацёк. І калі б я (або іншы прафесіянальны трэнер) з'явіўся ў федэрацыі, то альбо прымусяў бы іх працаваць, альбо пайшоў бы адтуль. Вось таму мяне і не падпускаюць да валеібола, стварыўшы мне імідж «маразматыка» перад прэзідэнтам федэрацыі Барысам Батурам, якому няма калі ў поўнай меры займацца гэтай грамадскай спартыўнай арганізацыяй.

— Развал «Амкадора», базавай каманды нацыянальнай зборнай, — гэта вынік прафесійнай працы федэрацыі?

— Так. Гэта вынік іх працы, а хутчэй — поўнага і злачыннага бяз-

нен свайго трэнера і паважаць, і разумець.

— Як у Малафеева зараз у футболе...

— Так. З тымі ж футбалістамі ён гуляе і перамагае. Гэта трэнер-прафесіянал. Ён ведае, што патрабаваць ад людзей, што ім сказаць, як дайці да іх сэрца. Яго слухаюць, разумеюць і паважаюць. Спартсмены паверылі ў свае сілы! Гэта вера, а не выпадковасць (!) дапамагла ім у паядынку з нарвежцамі.

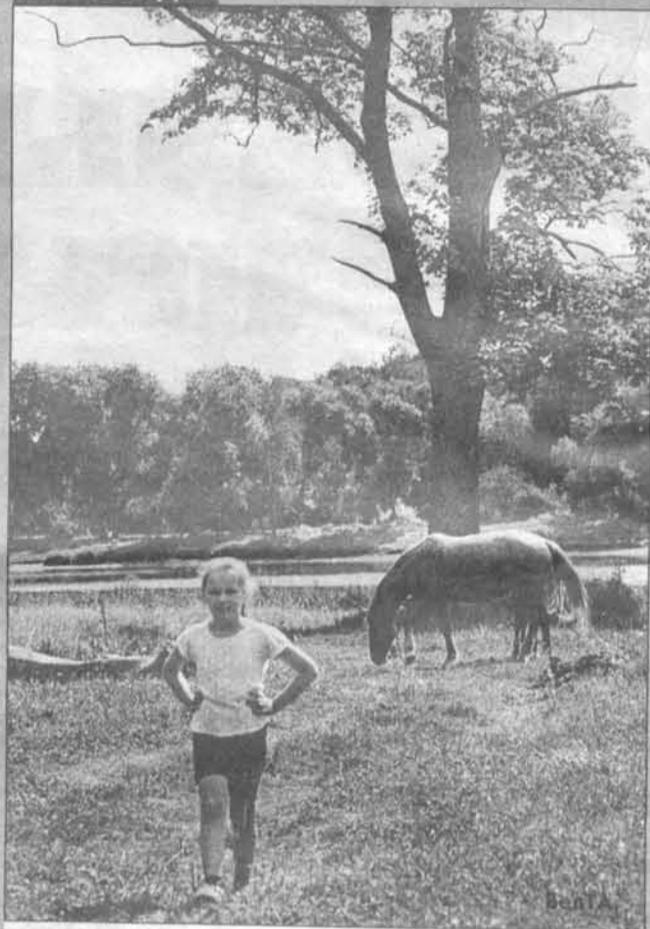
— Зараз з цяперашнім складам легіянерак і набору ігракоў у чэмпіянаце мы маглі б выйсці ў фінал Еўрапейскага першынства?

— Без усякага сумнення — так. Але, у першую чаргу, мы павінны працаваць з тымі валеібалісткамі, што гуляюць ва ўнутраным чэмпіянаце. І калі легіянеркі ўбачаць, што ў іх ёсць канкурэнцыя, тады і яны «зашавеляцца». Гэта таксама адзін з спосабаў аднаўлення нацыянальнай каманды.

— Але ўзровень чэмпіянату краіны таксама пакідае жадаць лепшага...

— Канешне! Паглядзіце, што адбылося за апошнія два-тры гады. Расфарміравана каманда «Амка-

СТОП-КАДР

Летам у вёсцы.

Я — ВОЎК-АДЗІНОЧКА...

Вядомага ў Еўропе валеібольнага трэнера ў Беларусі ўпарта не прызнаюць. З 1996 года ён амаль штотыднёва заходзіць да мяне на працу, і мы размаўляем пра сёतो, абмяркоўваем палітыку, спорт. Часам Уладзімір Сямёнавіч прыходзіць і моўчы сядзіць на крэсле, слухаючы наведвальнікаў.

— Дыхаю атмасфераю спорту, — аднойчы прызнаўся заслужаны трэнер.

Але ні разу ён не паскардзіўся на несправядлівыя адносіны да сябе з боку «начальнікаў ад спорту». А было ж на што крыўдаваць трэнера, якога рэгулярна запрашаюць працаваць у замежныя клубы, а на радзіме не запрасілі нават на святкаванне 100-годдзя сусветнага валеібола, хаця ўшаноўвалі і ўзнагароджвалі менш вядомых.

Чарноў выгадаваў першага ў Беларусі майстра спорту па валеіболу, пераможца Гульняў Добрай Волі, двойчы (!) выйграў Кубак уладальнікаў кубкаў еўрапейскіх краін, падрыхтаваў сем міжнародных майстроў спорту, дзвюх валеібалістак, якія сталі ўладальніцамі Кубка свету. Яго каманды станавіліся прызёрамі чэмпіянатаў СССР, выйгравалі Кубак СССР...

Амаль у заклад Чарноў узяў магілёўскую каманду, якая знаходзілася на дне турнірнай табліцы, і паабяцаў, што праз год яго валеібалісткі будуць чацвёртымі, а яшчэ праз год — чэмпіёнкамі Беларусі. Праз год магілёўскі ОСМАС-Днепр стаў чацвёртым і валеібалістак хутка... распрадалі ў іншыя клубы...

...Месяцы на чатыры Чарноў нечакана прапаў і ў госці не заходзіў. І раптам зноў з'явіўся, і нашы штотыднёвыя сустрэчы аднавіліся.

— Працаваў у Славеніі, — прызнаўся Уладзімір Сямёнавіч. — Знайшлі, папрасілі павучыць гуляць у валеібол.

— Была незразумелая сітуацыя: вас прызначылі трэнерам нацыянальнай зборнай, а потым раптам федэрацыя памянла вас на Уладзіміра Казлова...

дзеяння. Знішчыць і не захаваць каманду з такімі вялікімі традыцыямі, адну з лепшых каманд Еўропы ў свой час, — злачыства! Гэта былі «Камунальнік» — уладальнік Кубка кубкаў еўрапейскіх краін!

— Ці можна было выратаваць каманду, калі ад яе адмовіўся спонсар — канцэрн «Амкадор»?

— Трэба было выратаваць! Гэта ж быў асноўны касцяк зборнай Беларусі. Але справа ў тым, што менавіта некампетэнтнасць кіраўніцтва федэрацыі прывяла да гэтай трагедыі ў беларускім валеіболе. Федэрацыя робіць стаўку на юніёрак, але забывае, што ва ўсім свеце ўзровень валеібола ацэньваецца толькі па гульні нацыянальных зборных каманд.

Зараз у адборачным турніры жаночага чэмпіянату Еўропы мы выйгравалі ў палячак, але тры паядынкі бяздарна правалілі.

Шанцы на выхад у фінал чэмпіянату Еўропы страчаны па віне трэнераў У. Казлова і В. Ганчарова. Яны не ведалі, як падрыхтаваць каманду да гульні. На кароткіх зборах яны займаліся з валеібалісткамі агульнафізічнай падрыхтоўкай! Ці можна было гэта рабіць?! Ігракі прыехалі пасля заканчэння чэмпіянату, а ім даюць агульнафізічныя практыкаванні! Гэта або прафесіяналізм, або шкодніцтва! Трэба было ў першую чаргу займацца тактыкай, у другую — тэхнікай.

— А яшчэ скандал з легіянеркамі, на якіх Уладзімір Казлоў абрушыў увесь свой гнеў, абвінаваціўшы іх у здрадзе Радзіме?

— І гэта таксама памылка трэнера! Стварыў у камандзе нервовую абстаноўку. Ігракі былі псіхалагічна няўстойлівыя і сабраліся маральна толькі да трэцяга паядынку з палячкамі...

— Калі б вы ўзначальвалі нацыянальную зборную...

— Я знайшоў бы патрэбныя словы, каб дайці да сэрца кожнай спартсменкі і растлумачыць, што неабходна ім зрабіць, каб абараніць гонар краіны. Ігрок паві-

дор», няма каманды Уладзіміра Капусціна, каманды Анатоля Сцяпашкі... Усе яны выступалі ў вышэйшай лізе! Зараз у вышэйшай лізе выступаюць па сутнасці чатыры каманды, а яшчэ год-два назад праводзілі спаборніцтвы, у якіх удзельнічалі 12 каманд...

— І тым не менш, ці згодныя вы ўзяцца за нацыянальную зборную? На якіх умовах?

— Па-першае, памочнікаў і іх колькасць я вызначаю сам. Па-другое, фармірую склад зборнай самастойна. Трэцяе — поўны мараторый на продаж ігракоў да выхад у фінал чэмпіянату Еўропы. Гэта асноўныя мае ўмовы. Трэба сказаць, што зараз наш валеібол неабходна выцягваць, як цяжкі воз з багны...

— За які час вы зможаце вывесці зборную ў шасцёрку лепшых каманд Еўропы?

— 1,5—2 гады. Я паглядзеў на гульні ўсіх жаночых каманд у чэмпіянаце Беларусі. Дарэчы, вучыць гуляць у нас трэба не толькі спартсменам, але і трэнераў. Іх не вучаць, яны нічога новага не набываюць. Яны «варацца ва ўласным соку». Гэта іх бяда і бяда федэрацыі...

Мы адсталі ад еўрапейскага валеібола. Трэба вучыцца ў суседзяў. Тым больш, што ёсць кафедра валеібола ў Акадэміі фізічнага выхавання і спорту. За што там выкладчыкі грошы атрымліваюць? Ці ходзяць яны на матчы чэмпіянату краіны? Ці ведаюць правільна?

Дарэчы, прапаноўвалі мне правесці семінар для трэнераў. Я адмовіўся. Атрымліваецца парадокс: трэніраваць зборную краіны мне не давяраюць, а вучыць трэнерскі склад я магу. Дзе ж логіка?!

— А з якой фразы вы пачалі б заняты з трэнерамі?

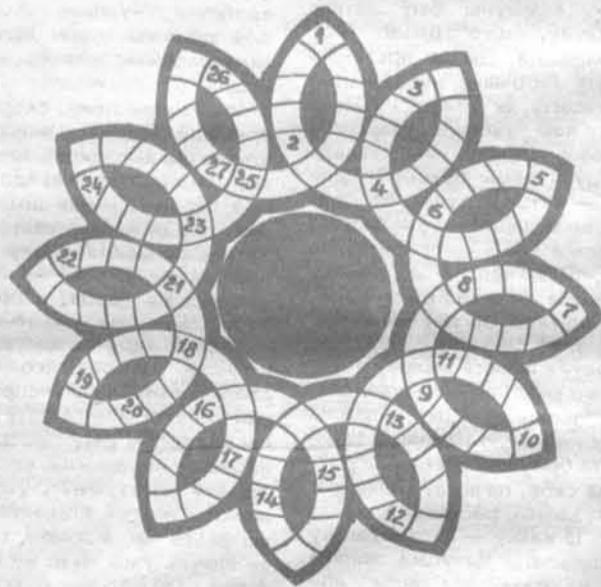
— Не абавязкова валеібол разумець. Яго трэба любіць...

Пётр РАБУХІН,
прэс-сакратар Нацыянальнага алімпійскага камітэта РБ.

КРЫЖАВАНКА

1. Вялікае памяшканне для жывёлы, кароўнік.
2. Сукупнасць уласных імён у мове.
3. Няродны бацька для дзяцей.
4. Вялікі помнік.
5. Дарога, якая злучае аб'екты, паветраны, водны шлях.
6. Пачуццё непрыхільнасці, недружалюбнасці, агіды.
7. Востра заразная хвароба буйной рагатай жывёлы.
8. Сугучнасць канцоў вершаваных радкоў.
9. Кусок тканіны, якім абмотваюць нагу пры абуванні.
10. Назва апошняй літары ў грэчаскім алфавіце.
11. Доўгае жаночае плацце для язды вярхом (на кані).
12. Навакольная мясцовасць, ваколіца.
13. Азімья культуры.
14. Важная асоба, высокі чын.
15. Невялікі вакальны лірычны твор, невялікая музычная п'еса.
16. Той, хто здабывае смалу з хвойных дрэў.
17. Не звязаны з прадпрымальніцкай дзейнасцю даход ад капіталу, маёмасці або зямлі.
18. Ізаляваная камера спецыяльнага прызначэння на караблі, самалёце.
19. Стужка або шнурок для гарэння ў лямпах (з газай), свечках, газніцах.
20. Група людзей.
21. Стройнае спалучэнне некалькіх гукаў; сугучнасць, сугалоссе.
22. Той, хто робіць дыверсію.
23. Майстэрства падрыхтоўкі і вядзення бою.
24. Усякі матэрыял для абмотвання чаго-небудзь.
25. Падатак грашамі або прадуктамі, які плацілі прыгонныя сяляне памешчыку.
26. Службовая асоба, якая абараняе інтарэсы свайго дзяржавы і яе грамадзян у якім-небудзь месцы (горадзе, порце) іншай дзяржавы.
27. Вялікі ўчастак лесу як гаспадарчая адзінка.

Склала Ірына БЕКІШ.

«Голас Радзімы»

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЭНАК

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом «Радзіма».

РЭДАКЦЫЯ:

Намеснік галоўнага рэдактара
Галіна УЛІЦЭНАК.
Адказны сакратар
Ташыяна КУВАРЫНА.
Рэдактар аддзела — член рэдкалегіі
Яўген ЛЕЦКА.

Рэдактар аддзела
Алена СПАСЮК.
Адпаведальнік
Віктар МАЦЮШЭНКА.
Спецыяльныя карэспандэнты
Яўген КАЗЮЛЯ,
Алесь МЯСНІКОЎ.

Налі ПРЫВАЛАВА.
Рэдактар-перакладчык
Святлана КАРПУЧОК.
Стыльрэдактар
Ірына КАЗЛОВА.
Тэхнічны рэдактар
Данута РАКАВЕЦ.

Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Рэгістрацыйнае пасведчэнне № 81.
Падпісны індэкс у Беларусі 63854.
Тыраж 2 021 экз.
Зак. 1664.

Падпісана да друку 4.7.2001 г. у 12.00.

Газета набрана, звырстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку» (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

Наш адрас: 220005, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 213-31-97 (тэл.-факс), 213-32-80, 284-76-56, 213-37-82.
Адрас у INTERNET: <http://www.voiceland.unibel.by>. E-mail: voiceland@tut.by